

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE

Dr. Hevesi Simon: Üdvözet Testvéreinkhez
Dr. Enten Manó)
Dr. Reschofszky Artur) Levelek a Felvidékről
Dr. Gröszmann Zsigmond: Neumann Ede emlékezete

Homiletika

Dr. Hevesi Ferenc: Beszédvázlatok

Gyakorlati lelkészkedés

Dr. Groszmann Zsigmond: Gyakorlati esetek
Dr. Kálmán Ödön: Isszur v'hetter
Dr. Rubinstein Mátyás: A rabbi a hitközségében
Dr. Benoschofsky Imre: Az ORE fiataljainak munkája
Dr. Friedman Dénes: A káplánkérdés

Vallásos nevelés

Dr. Pollák Miksa: A Szentírás szemléltető módszere
Dr. Vidor Pál: Életbelépett az izraelita vallásoktatás egyetemes tanterve
Dr. Berg József: Aszód
Dr. Jakab Jenő: A héber nyelv szerepe a zsidó hitoktatásban

Könyvszemle

Dr. Fényes Mór: Két zsidó tudós emlékkönyve
Dr. Groszmann Zsigmond: Madarász: A vallásváltoztatás stb.
Dr. Groszmann Zsigmond: Kallós: Zsidóhitűek a honszerzők között
Dr. Friedman Dénes: Az IMIT ünnepe

Egyesületi élet

Dr. Hevesi Simon: „A vallási tanítás erősítse meg a lelkeket”
Az ORE tagjai

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBI EGYESÜLET KÖZLÖNYE

Szerkesztik:

Dr. GROSZMANN ZSIGMOND • Dr. HEVESI FERENC
Dr. KALMÁN ÖDÖN

Szerkesztőség:

BUDAPEST, VII, WESSELÉNYI UCCA 7.

Levelezés a szerkesztőség címén. — Kéziratokat nem küldünk vissza

A nyomda csak írógéppel írott cikkeket fogad el szedésre.

Szerkesztésért és kiadásért felelős:

Dr. Kálmán Ödön, Budapest, X., Cserkesz ucca 7.

Figyelmeztető! Az ORE tisztújító közgyűlése folyó évi december 26-ikán d. u. 5 órakor a Pesti Izr. Hitközség Rabbiságának hivatali helyiségében lesz, mégpedig a megjelent tagok számára való tekintet nélkül. (Alapszabályok 12. §.) A közgyűlést megelőzőleg 4 órakor tartjuk az ORE választmányi ülését.

Kérjük Kartársainkat, hogy az üléseken minél nagyobb számban jelenjenek meg. Az Elnökség.

ELŐFIZETÉSI DIJ ÉVI 10 PENGÓ

Az Ore tagjai a tagsági díj fejében kapják

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE

SZERKESZTIK:

DR. GROSZMANN ZSIGMOND

DR. HEVESI FERENC

DR. KÁLMÁN ÖDÖN

HARMADIK (XIV) ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1938.

Országos Rabbiképz - Zsidó Egyetem Könyvtára

KÖNYVSZEMLE

<i>Dr. Friedman Dénes</i> : Schocken	16
<i>Dr. Friedman Dénes</i> : Dr. Pollák Miksa ünnepi beszédei	18
<i>Dr. Groszmann Zsigmond</i> : Widder Salamon: A misna magyarul	18
<i>Dr. Groszmann Zsigmond</i> : Stern Samu: A zsidókérdés Magyarországon	19
<i>Dr. Benoschofsky Imre</i> : Dr. Vidor Pál: A zsidó cserkész első próbája	43
<i>Dr. Fényes Mór</i> : Bickermann Elias: Der Gott der Makkabäer	43
<i>Dr. Fényes Mór</i> : Két zsidó tudós emlékkönyve	70
<i>Dr. Groszmann Zsigmond</i> : Dr. Madarász: A vallásoktatás közjogi szempontból	71
<i>Dr. Groszmann Zsigmond</i> : Dr. Kallós: Zsidóhitűek a honszerző magyarok között	72
<i>Dr. Friedman Dénes</i> : Az IMIT ünnepe	72

KRÓNKA

<i>Dr. Scheiber Sándor</i> : A Rabbiképző hatvanadik Értesítője	20
A Rabbiképző Értesítője	45
S. J.: Érejtégi találkozó a Rabbiképzőben	46
Az ujlaki zsinagóga jubileuma	46
<i>Dr. Rosenblum Manó</i> közlései	22, 46

EGYESÜLETI ÉLET

Jubiláló Kartársak üdvözlése	24
Elnökségi ülések	Boritékon a 49. oldal előtt
Közgyűlési határozatok végrehajtásáról	Boritékon a 24. oldal után
Levelezés	Boritékon a 24. oldal után
Az Országos Iroda átiratai	Boritékon a 48. oldal után
<i>Dr. K. Ö.</i> : Anyakönyvvezető kartársak figyelmébe	48
<i>Dr. Hevesi Simon</i> : „A vallási tanítás erősítse meg a lelkeket!...“	73
Tagdíjfizetések	Boritékon a 25. és 49. oldal előtt és 76 oldal után
Az ORE tagjai	74
Meghívó a közgyűlésre	76
<i>Dr. Links Izák</i> és <i>dr. Wolf József</i> beadványa	77

Üdvözet Testvéreinkhez!

Megtelt hálaimával szívünk, mikor beteljesedett a szívek hittel őrzött álma és az isteni csodás igazságtétel visszacsatolta magyar hazánk egy letépett részét a haza testéhez és visszakerültek az anyaszívhez az elszakadt és nyomasztó súly alatt görnyedő gyermekek.

Visszakerültek Felső-Magyarország kiemelkedő nagy városainak jelentős részével előkelő hitközségek, melyek hozzátartoztak a magyar zsidóság egyeteméhez, melyeknek időleges elvesztése fáj nekünk és fáj nekik és melyeknek visszajutása a régi kapcsolatba és a magyar zsidóság vallási, hazafias és kulturális lelki és nemzeti egységébe öröm nekik és nekünk.

Legyenek üdvözölve a hitközségek, melyek az elnyomatás hosszú két évtizede alatt kitartással ápolták vallási életüket és őrizték a régi hűséghez fűző eszményeiket és érzelmeiket, üdvözöljük a hittestvéreket, akik nem engedték kialudni a régi emlékeket, melyek tűzén az új ifjú nemzedék lelkének kigyuladó lángja honszeretben és hithűségben ég.

És üdvözöljük Kartársainkat, a lekipásztorokat, a hitközségek és gyülekezetek papjait, vallási tanítóit, lelki vezetőit, a vallás és a zsidó tudomány oltári tűzének gondozóit, a rabbikat, akik most újra fölveszik velünk az együttműködés kapcsolatát, testvéreinket, Istennek szolgálóit, az Ige hirdetőit, a megszentelt toll és megszentelt szó avatottjait és küldöttjeit, a magasabb eszmények hirdetőit, a lelkek nevelőit és fölemelőit, üdvözöljük szívünk melegével munkatársainkat.

Az Országos Rabbiegyesület üdvözöl benneteket, Testvérek! A meghitt régi kapuk hívnak, a meghitt régi kapuk várnak! Isten hozott benneteket! Vannak közöttetek volt tanítványaim. Szívem örül, hogy újra együtt vagyunk.

Az Országos Rabbiegyesület üdvözöl és köszönt benneteket, Testvéreim! Az Országos Rabbiegyesület mond egyben köszönetet nektek. Köszönet és hála tinéktek, hogy nem csüggedtetek; köszönet és hála nektek, akik főtartottátok híveitek lelkében a hitet és reményt, a magyar haza szeretetéhez és a magyar igazság diadalához fűző szent hitet és reménységet, mikor a komor kétségbe sülyedés hideg fuvallata és a bús csüggedés fekete szárnya csapkodta a hitnek lángját. Köszönet, hogy megőriztétek a templom és iskola magyar nyelvét és szellemét, a lelki élet e két várerődjében a régi hűséges szellemet!

Mély meghatottság uralkodik lelkeinken. Alázattal hódolunk Isten előtt. Alázatban hajtjuk meg fejünket Mennyei Atyánk előtt, hogy elhozta Magyar Hazánkra ezt a virradatot, melyet teljes delelő napfénynek kell követnie. Alázatos lelkünk hálája és zsolozsmája száll Hozzá a magasba!

És hozzája száll mélységes esdő könnyörgésünk, hogy őrizze, áldja meg hazánkat minden áldásával, hogy viruljon az, fejlődjék és ragyogjon fölötte a boldogság napja szakadatlanul. »Óh, Örökkévaló! Árassz békét nekünk, hiszen min-

dent, amit elérhettünk, Te művelted velünk!« »A békét őrizze szilárd akarat. Béke legyen, mert Benned bíznak!« »És legyen az erény műve béke és az erény eredménye nyugalom és bizodalom!« »Legyen közel az Isten segítsége, hogy lakozzék dicsőség országunkban!«

Testvéreink, tárt karokkal várunk és békeáldással köszöntünk titeket! בואכם לזרום békével jöjjetek és békére legyen érkezésetek!

Dr. Hevesi Simon.

Levelek a Felvidékről.

I.

Az Orsz. Rabbiegyesület Főt. Elnökségének,

Budapest.

»Midőn visszavitte az Örökkévaló Ciön foglyait, olyanok voltunk, mint az álom birodalmában járók. Akkor megtelt szánk-szívünk örömmel, nyelvünk ujjongással. Akkor szóltak a nemzetek: nagyokat mívelt az Örökkévaló ezekkel! Nagyokat mívelt az Örökkévaló velünk. Szálljon hát az öröme dala ajkainkról!« A zsoltárköltő szépséges szavai tolultak ajkainkra, midőn hirül vettük — november 2-án este — a bécsi döntőbíróság határozatát, amely szerint Kassa, Losonc, Léva, Érsekújvár, Rozsnyó, Rimaszombat, Ungvár, Munkács, Beregszász, Komárom visszacsatoltatnak Magyarországhoz, midőn testi szemekkel láttuk november 10. és 11-én a Kormányzó úr, Horthy Miklós Ófőméltósága és a nagyszerűen felszerelt magyar hadsereg dicsőséges bevonulását Kassa kuruc városába, amelynek világhírű dómjában az emberiség egyik legnagyobb szabadsághősének, a vallási, felekezeti, faji türelem eszméje egyik lánglelkű prófétájának, II. Rákóczi Ferencnek áldott porai nyugosznak.

Megszűnt már, hála az Égnek, a mi — kassai zsidók — marannosz életünk. Ujra beszélhetjük szabadon és minden gátlás nélkül a mi édes anyanyelvünket, Petőfi, Arany, Tompa, Deák, Eötvös József, Ady, Jókai, Móricz, Móra szépséges nyelvét. A mi édes anyanyelvünket, amelyet az elmúlt nehéz húsz esztendőben is rajongó hűséggel és szeretettel ápoltunk, dédelgettünk.

Én magyar nyelven hirdetem a zsinagóga szószékéről, a katedráról, a chuppa alatt, a koporsó és bölcső mellett hitünk, vallásunk, zsidóságunk örök szépségben tündöklő ígét, tanait, ideáljait. Csak az esztendőnek két napján nyíltak meg ajkaim idegen, híveimnek és nékem idegen szóra. Ami magától értetődőleg parancsszóra történt.

Még a Javítóintézetben is, amely százszázalékos csehszlovák inlézmény volt, magyar nyelven láttam el a hitoktatást, ami miatt gyakorta voltak összetűzéseim az intézet vezetésével.

A magyar nyelvhez való tántoríthatatlan ragaszkodásom és sziklaszilárd hűségem miatt tövisekkel szórták tele életem útait, sok ürmöl csepegtettek életem poharába. De — hogy is mondja Arany János — »ha szenvedés ennek jutalma, jajgassak-é, hogy megnyerém?«

Végtelenül örvendek, hogy a magyar kultúra, nyelv, nép iránt való hűséges szeretetem miatt nem kell többé a szenvedés bilincseit csörtetnem.

Ujjong a lelkem, hogy újra keblére borulhatok alma materemnek, amelyre a lepergett két évtizedben is mindig könnyes szeretettel gondoltam, hogy újra fővárosomnak nevezhetem a nagyság és szépség glóriájában tündöklő Budapestet, hogy újra szerény helyet fogok elfoglalhatni az ORE-ben, amelytől való elszakadásom húsz évvel ezelőtt soha nem szűnő fájdalmat okozott lelkemnek, hogy most már csekélységem is hordhat majd 1—2 kavicsot legalább az ORE, a »Magyar Izrael«, a magyar Izrael dicsőségtemplomához.

Midőn mély tisztelettel arra kérem a Főt. Elnökséget, hogy engem az ORE tagjainak a névsorába fölvenni kegyeskedjék, maradtam hitrokoni és kartársi szívélyes üdvözléssel

Kassa,

Dr. Enten Manó.

II.

A felszabadulás ünnepnapjai után a reánk váró intenzív lelkészi munka megkívánja tőlünk, hogy ismét felvegyük a hivatali kapcsolatot az ORE-vel és a magyarországi kollégák együttesével erőteljes ütemben lássunk nehéz feladataink elvégzéséhez.

Ezennel bejelentem, hogy mint a felszabadított losonci izr. hitközség papja, tagja kívánok lenni az ORE-nek. Ez a bejelentés fölötté ünnepélyes mozzanatot jelent hitközségünk életében a 20 éven át elszenvedett lelki tortúrák után. Visszatekintve a trianoni szomorú emlékű 20 esztendőre, kidomborodik előttünk, hogy milyen hatalmas erő kifejtést és bátor ellenállást kívánt meg a hitközség vezetőségétől (és lelkészétől) az a ma már történelmi értékévé vált magyar kitartás, amit intézményeink magyar szellemének védelmében sorompóba állítottunk a csehszlovák demokratikus színekbe öltöztetett, de végső célja szerint elnemzetlenítési politikájával szemben. E hosszú idő alatt védenünk kellett a magyar Izrael két fontos intézményét: a templomot és az iskolát a cseh beolvasztási törekvések ellen. Évről-évre merészebben és elviselhetetlenebbül törtek előre kívánságaikkal. Kinyújtották kezüket iskolánk után. A tanfelügyelő útján nyomást gyakoroltak reánk, mindenféle ravasz mesterkedéssel le akarták apasztani izraelita magyar iskolánkba járó növendékeink létszámát. Beiratkozás után a »tanfelügyelő úr« revidálta a beiratási listát és a legraffináltabb módon kiagyalt címeken törölt neveket. Az egyik növendéket azért nem találta jogosultnak a magyar iskolába járásra, mert a szülei tót vidéken élnek, a másikat, mert 1 kilométernél távolabb eső körzetben lakik és így tovább. Rendőr és adóhivatal útján keztyűs (de páncélkeztyűs) nyomást gyakoroltak a szülőkre, hogy gyermekeiket a magyar iskolánkból kivegyék és az állami szlovákba átírassák. Sok fejtörést és diplomáciai csatározást jelentett hitközségünk vezetőségének kivédeni esztendőről-esztendőre ez orvtámadásokat. De álltuk a harcot annál is inkább, mert hitközségünk

az ő magyar iskolájának fenntartásával az egész helybeli és környékbeli magyarságot érintő fontos missziót töltött be azzal, hogy az iskolánk magyar növendékeinek a gimnáziumba beiratkozott magas létszámával lehetővé tette a gimnázium magyar tagozatának fenntartását. Hogy az iskolánkból kikerülő növendékek a magyar nyelv ismeretének és helyes használatának milyen magas fokig voltak birtokában, azt kellő módon értékelte a gimnázium nyelvtanárának az intézeti értesítőben megjelent dicsérete. Húsz éves harcunk eredménye: b'átran állhatunk magyar lelkiismeretünk ítélőszéke elé: iskolánk magyar maradt. Érdeme ez hitközségünk elnökének és iskolaszékünknek. Nem engedték elszlovákosítani a magyar nyelv és magyar kultúra másik fontos bástyáját, a templomi szószéket sem. Magyar volt az ima, a prédikáció és az előadás. Mint magyar állampolgár, állandóan élveztem a cseh hatóság hol alattomos, hol nyílt bizalmatlanságát. Fejem fölött a kiutasítás veszedelmének damokleszkardja függött, két ízben váratlanul megvonták működési és tartózkodási engedélyemet, de magyar jogaimtól nem tágítottam. Az erkölcsi nyomás az utóbbi esztendőben egyre jobban fokozódott. Állampolgárság elnyerése iránt beadott kérvényemet hat ízben vetették vissza, ad audiendum verbum! lelki kioktatásokra rendelték be és fejemre olvasták bűncímet: nem tudok szlovákul, nem imádkozom a köztársaság elnökéért, amit ezentúl el ne mulasszak megtenni, nem járok szlovák társaságba, a háznál még a cselédleány is magyarul beszél, stb. stb. A hatóságilag és politikailag szalonképesnek fémjelzett besúgási rendszer mellett állandósult a nyugtalan-ságom és örökös félelmem, hogy ki fognak utasítani a republikából. Bár hitközségünk az »Országos Hivatal«-tól nyert működési és tartózkodási engedély birtokában foglaltatta el vélem a rabbi állást, az utóbbi esztendőben már ezt is figyelmen kívül hagyták, a munkapiac védelmére való hivatkozással és egy meglehetősen csinos összeget róttak ki hitközségemre az évről-évre meghosszabbítandó munkaengedély fejében. Vigyázni kellett a munkaengedély iránti kérvény beadásának pontos dátumára. Két évvel ezelőtt pl. elkéstük ezt megtenni és raporton kellett megjelenteni nekem és a hitközség jegyzőjének a kapitányságon. Ezen idegekre menő áldatlan helyzetben egy jottányival sem jutottak szlovákosító céljaikhoz közelebb a reám bízott lelkesízi munkakör terén: templomunk szószéke, a magyar szó, a magyar gondolat szolgálatában állott mindvégig.

Hálát adok a Mindenható Istennek azért a kegyelmi tényért, hogy a viszontagságoknak és a megpróbáltatásokkal teli nehéz időknek a dicsőségteljes felszabadítással véget vetett, hálát adok az isteni Gondviselésnek azért a lelki erőért, amivel a viszontagságos 20 esztendő alatt bennünket felruházott, hogy minden megpróbáltatásnak el'entállva, szenvedéseket elviselve, szívünk, lelkünk, szavunk és minden gondolatunk magyar maradt.

Losonc.

Dr. Reschofszki Arthur.

Dr. Neumann Ede emlékezete.

Két évtized távlatából kegyelettel újítjuk fel Egyesületünk nagynevű elnökének, közlönyünk megindítójának és tizenegy éven át fáradhatatlan szerkesztőjének, néhai dr. Neumann Ede egykori nagykanizsai főrabbinak áldott emlékét.

Budapesten született, 1859. október 26-án, komoly felkészültséggel és a papi hivatás iránt érzett rajongással lépett 1877-ben az Orsz. Rabbiképző-Intézetbe, mint az akkor megnyitott főiskola felső tanfolyamának első hallgatója. Az intézetnek három nagy professzora: Bloch Mózes, Kaufmann David és Bacher Vilmos barátságukba fogadták a komoly ifjút, aki 1883-ban, huszonnégy éves korában elsőnek kapott tőlük rabbiavatást. A fiatal papot a tekintélyes nagykanizsai hitközség választotta meg főrabbijául a nagy tudományú Fassel B. H. utódjakép. Harmincöt évi nagykanizsai papsága alatt lankadatlan buzgalmával, példás lelkiismeretességével, szónoki készségével, tanítói rátermettségével, vallási és polgári erényeivel, egyéni bájosságával és természetes szerénységével a magyar rabbikar első sorába jutott. Tulzás nélkül mondhatjuk róla, hogy egész egyéniségén valóságos főpapi méltóság uralkodott. Sokoldalú és gazdag irodalmi tevékenységet fejtett ki, amellyel gyarapította a magyar zsidó theológiai tudományt.

Még egészen fiatal pap volt, amidőn 1886-ban felvetette egy Orsz. Rabbiegyesület alakításának tervét a magyar zsidó papság közszellemének megteremtésére. Része volt ezen egyesület előfutárjának, a Dunántuli Rabbiegyesületnek megalakításában, amelynek 1903. évi közgyűlésén ő terjesztette be az országos egyesület alapszabálytervezetét. Az 1906-ban megalakult Orsz. Rabbiegyesület dr. Schnitzer Ármin elnök mellé őt választotta ügyvezető alelnöknek, majd Schnitzer halála után 1915-ben elnöknek. Neumann elnökösködésének érdeme, hogy az Egyesületen belül megerősítette a kartársi összetartás tudatát és kifelé emelte a papi kar tekintélyét.

Saját elgondolása szerint 1908. április elsején megindította és a kartársak bizalmából 1908-ban bekövetkezett haláláig szerkesztette Egyesületünk közlönyét, a Magyar Izraelt, amelynek tizenegy évfolyama élénk képét adja annak a magasszínvonalú munkának, amelyet a magyar rabbikar az ő irányítása mellett kifejtett. A papok szellemi és erkölcsi javainak előmozdítása, a gyülekezetek vallásos életének fokozása, istentisztelet, vallásoktatás, tudomány, papi nyugdíj, özvegyi ellátás, mind-mind alapos megvitatásra került az általa szerkesztett közlönyben, leggyakrabban a tőle megírt cikkekben.

»Szerényen, de bátran kopogtat lapunk a magyar rabbik csendes házáinak kapuin«, — ezzel indítja útnak közlönyünkkel. »Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület fogadja szívesen a koszorút, melyet nyújtunk neki«, — ez volt utolsó szava, mellyel 1918. júniusában a magyar rabbikar nevében hódol az akkor félszázados Tanítóegyesületnek. Azután kihullt kezéből a toll, amelyet oly nagy szakavatottsággal forgatott, elnémult ajka, amelyről oly meggyőzően zengett a papi szó, lefoszlott róla a

talár, amelyet oly méltóságosan viselt, elejtette a vezéri pálcát, amellyel oly bölcsen mutatta az útát kartársainak és híveinek. 1918. december 12-én, tévés 5-én, 59 éves korában hirtelen elragadta őt a spanyol járvány

Mi pedig két évtized távlatából is kegyelettel megőrizzük dr. Neumann Ede főrabbinak, Egyesületünk elnökének, közlőnyünk szerkesztőjének áldott emlékét és hálásan nyújtjuk szelleme felé az el nem múló elismerésnek koszorúját.

Budapest.

Dr. Groszmann Zsigmond.

HOMILETIKA

Beszédvázlatok.

Chanukka.

Sabbath chanukka haftórája: Ronni veszimchi... Örvendj, ujjongj Ciön leánya, mert ime én eljövök, hogy közepetted lakozzam, úgymond az Örökkévaló.

Izraelnek ez az öröme..., hogy közepette Isten lakozik.

Szenvedések, megpróbáltatások között ez az *egyetlen* örömünk és vigasztalásunk.

Hitünk felemel és erőt ad gyászban, bajban, üldözések idején, vértanúságunkban. Az Istenezsme a mi boldogságunk... Hivatásunk is, boldogságunk is

Venilvu gójim rabbim: hivatásunk célja, hogy nemzetek sokaságát térítsük példaadásunkkal Istenhez, hogy azok is, kik most távol állanak az Úrtól, Hozzá térjenek és népévé legyenek.

Nekünk Istenre szükségünk van, mert ő egyetlen bizodalunk, vigaszunk, életünk üdve, reménysége, boldogsága.

Istennek viszont reánk van szüksége, mert mi vagyunk az ő instrumentuma, melyen keresztül megnyilatkozhat az emberiségnek.

Millió és millió hanghullám az éterben; némán rezdülnek át az univerzumon, -- senki fel nem fogja, senki meg nem hallja, senki meg nem érti őket...

De az antennán, mely megragadja az áradó hullámokat és a rádió szerkezetén, lámpásain és hangszóróján keresztül eljut a vágyó szívekhez a dallam...

A lét melódiája, az isteni dal, az örök igazság szimfóniája a szenvedő, izzó, lángoló, világító zsidó lélek lámpásain keresztül alakul át néma rezgésből az egész emberiség szellemi értékévé, dallammá, mely felzeng a szívekben, harmóniává, mely mindeneket boldogít.

Igy találjuk meg új szimbólumokban is, a Menóra lámpásai által évezreke óta hirdetett örök zsidó igazság és elhivatottság fenségét és malasztját.

Vajiggas haftórájában megrázza lelkemet a prófétai szó Izraelről: Veló jéhácu ód...

Igy értelmezem ezt az összefüggésből kiszakítottan is mély értelmet és igazságot nyújtó mondatot:

Ne oszoljanak meg többé

Nincs súlyosabb ártalom, mint ha Izrael egységét megbontja pártoskodás, felekezetieskedés... vizsaly

Sajnos, ebben bőven van részünk:

Ellentét a rétegek között, a gazdag közönye a szegény iránt. A tehetős nem karolja fel a gyöngét...

Is ledarkó ponínu... az a tévhit vakítja meg a hívek jelentős részét, hogy bajban egyedül könnyebben menekülnek és vad önzéssel eltaszítják maguktól testvéreiket.

Ugyanezt látjuk a közélet pártokra, szektákra bontottságán. A juhok veszély idején összebújnak, közelebb símulnak egymáshoz. Viharban testükkel melengetik, védik, oltalmazzák egymást.

A zsidók szökdösnek...

Oh, ha megértenék mindannyian, hogy egységben az erő és meg tudnák valósítani Ezékiel követelését...

Jobb idők köszöntenek reánk és megvalósulhatna a haftóra befejező mondata:

Vejode-u hagójim ki ani Adónáj mekkades esz Jiszróél

Vajechi haftórájának utolsó mondata:

Uselómó jósav al-kisszé David' aviv vattikkón malchuszó meód.

Salamon trónusa megszilárdult, mert *atyja* trónusán ült.

Az atyai tradíciók, a szülői ház szellemének követére megszilárdítja életünket.

Miért? Mert apádnál tiszta erkölcsöt, nemes életfelfogást tanultál, mely visszatart botlástól, bukástól, mocsárbajutástól.

Apádnál megtanultad hinni Istenben, ami biztonságérzetet fokozza, boldogságot nyújt életed minden viszonylatában.

Semósz haftórája a szefárd ritusban Jeremiás I. fej. A prófétai hivatás méltatása:

Kigyomlálni a vétket, írtani a bűnt, lerombolni a gög és gonoszság palotáit, a pogány életelveket, babonákat és hazugságokat, elpusztítani és felépíteni a tiszta hit és igaz erkölcs templomát.

Fenséges életprogramm ez, a zsidóság hivatása.

A prófétának meghirdeti Isten e küzdelem nehéz és veszélyben terhes voltát:

Micófon tippószách horóó.

Északról árad a gonoszság a hideg, zord, sötét, pogány észak felől.

De ugyanakkor megmutatja a virágzó mandulahajtást is, nem tart örökig a dermedt sötétség, virágbaszökken még az élet.

Épen ezért rettenthetetlenül tartsumk ki a zsidó életprogramm mellett:

Al tíró mipnéhem ki ítt chó ani lehacilechó neum Adónáj.

Dr. Hevesi Ferenc.

GYAKORLATI LELKÉSZKEDÉS

Gyakorlati esetek.

34. Ismeretes, hogy az egyházi házasságfelbontás lényege abban áll, hogy a férj megiratja és a feleség tőle átveszi a válólevelet. Ha a férj bármily okból megtagadja a get kiadását, — miután napjainkban גט רדף folytán nem áll módunkban גט רדף-t rendezni a házasság fel nem bontható.

Még ha az ily makacskodó férj már újabb polgári házasságot kötött is, avagy a zsidó vallást elhagyta מימר, makacsságával szemben tehetetlenek vagyunk és törvényesen elvált felesége vagy ענוה marad, vagy pedig tehetetlenül kell látnunk, hogy újabb polgári házasságot köt és ezáltal egyházi értelemben זנות bűnébe esik.

Előfordulhat azonban oly eset, amidőn a férj elvben nem tagadja meg feleségétől a válólevél kiadását, de a fennálló körülmények között nem áll módjában a válásnál előírt formásigokat betartani. A férj pl. oly távoli országban tartózkodik, ahonnan nem tud eljönni a válásra és ahol sem lakóhelyén, sem a közelben nincsen sem ב"ד, sem נובר sem עדים nincsenek és így a גט-et nem irathatja meg és azt még שליח útján sem küldheti el feleségének. Avagy a törvényesen elvált férj valamely okból kénytelen nyomban idegen országba utazni, nincs ideje a גט lebonnyolítását bevárni és azt sem tudja, hogy belátható időn belül, vagy egyáltalán vissza fog-e térni.

Ilyen és hasonló esetekben להקל בענין גדול nagyjaink azt a megoldást engedélyezik, שיכתוב בכתב יד לספר ולעדים שיכתבו גט ויחתמו ויחוו לאשתו, hogy a férj írásbeli felhatalmazás alapján a ב"ד megiratja és az asszonynak átadja a גט-et (A vonatkozó tekintélyeket lásd " ק"כ באר היטב " ופתחי תשובה י"ח

Az ilyen גט לאשתי כתב גט felhatalmazásnak a szövege a következő:

Alulirott N. N. פלוני בן פלוני ezennel megbízom és felhatalmazom az X. hitközség rabbiságát, hogy feleségemnek, N. N.-nek בת פלני irasson zsidó házasságfelbontó levelet גט-et az általa kijelölendő סופר íróval, azt irassa alá az általa kijelölendő עדים két tanúval és adassa át feleségemnek az általa kijelölendő שליח küldönccel, még pedig ולשמי ולשמה ולשם גרושין az én nevemben és megbízásomból, feleségem nevére és részére, hogy ez által zsidó vallásunk törvényei szerint bontassék fel a köztünk fennálló egyházi házasság. Kijelentem, hogy soha sem esküvel, sem más módon, nem köteleztem magam a válólevél kiadására, hanem szabad akaratból adom azt ki. Kijelentem továbbá, hogy a válólevél érvényessége ellen soha, semmiféle óvást nem emeltem. Szigorú vallási esküvel fogadom, hogy ezen általam adott megbízást sohasem fogom visszavonni, vagy megsemmisíteni. Dátum. Aláírás. Két hitelesítő tanú aláírása. Lehetőleg ת"ח vagy felekezeti hatóság igazolja az aláírásokat.

Ennek a felhatalmazásnak alapján a ב"ד kijelöli a שליח-ot, aki a férjet helyettesíti a válás lebonnyolításánál, kijelöli a סופר-t és az עדים A גט lebonnyolítása oly módon történik, mintha a férj jelen volna, mert hiszen שלוהו של אדם במיתו. Az elkészült גט-et az asszony a שליח kezéből átveszi, minnek megtörténtével férjétől כרח משם וישראל el van válva és újabb egyházi házasságot köthet. — Ezen eljárást a pesti rabbiság végszükség esetén alkalmazza, néhai Feldmann Mózes pesti rabbi זצ"ל kutatásai és זכ"ה-ja alapján.

35. Egy régebbi, 1890. évi kultuszminiszteri rendelet úgy intézkedett, hogy a rabbi köteles a születési anyakönyvbe beírni a megtörtént vallásváltoztatást. Az 1895. évi LIII. t.-c. 22. §-a megszüntette ezen rendelet érvényességét, minek folytán a rabbi nem kötelezhető arra, hogy a keresztelest megtörténtét bejegyezze a születési anyakönyvbe. Az érdekelt fél az ő megkeresztelt voltát keresztlevelel igazolhatja. Van azonban olyan felfogás, amely szerint bármi is annak a jogi felfogásnak indoka, amely a vallásváltoztatást nem tartja bejegyzendőnek a felekezeti anyakönyvbe, — gyakorlatilag mégis nagy jelentősége volna az ilyen anyakönyvi bejegyzésnek, mert ha az elmarad, tág tér nyílik a visszaélésekre. A könnyelmű és cinikus vallásváltoz-

tató fél legújabb keletű anyakönyvi kivonat birtokába jut, amely őt még zsidónak tünteti fel, de áttérési bizonyítvány is van a kezei között, amelyben valamely keresztény valláshoz tartozónak van feltüntetve és alkalomszerűen azt a bizonyítványt használhatja fel, amelyet érdekei javasolnak. (Lásd Madarásznak lapunk jelen számában ismertetett könyve 32. lapját.) Épen ezért gyakorlatilag az volna helyes, ha a rabbi a közigazgatási hatóság, vagy a minisztérium útján vele közölt vallásváltoztatást bejegyzi a felekezeti anyakönyvbe.

Budapest.

Dr. Groszmann Zsigmond.

Isszur v'hetter.

Gyászolók törvénye chanukkakor.

1. *Cidduk ha-dint* általában nem imádkozzuk, amikor *tachanun* is elmarad, tehát *chanukkakor sem*. Bár a legjelentősebb decisorok kimondottan chanukka, purim és lag-b'ómernél különbséget tesznek és kiváló egyeniségek temetésénél előírják a *ha-cur tóميم* kezdetű imát, amint R'mó temetésénél Krakóban (1573) 5333. év, lag-b'ómer napján elmondották («b'kaul rom») igen hangosan imádkozva; sőt a *Baer Hétév* idézi is a mainzi hitközség hasonló döntését, — mi mégis a Hagó és a Ture Zohov közlése szerint járunk el és chanukkakor, purimkor, újholdkor, Niszan hónapban különbségtevés nélkül *elhagyjuk a ha-cur tóميم po'olaut*. (Lásd. S. A. O. Ch. 420, 1, 2, Hagó, Baer Hétév.)

2. *Gyászbeszédet*, mely inkább az elhunyt érdemeit és vigasztalást tartalmaz, s nem fájdalmat, gyászt mélyít, — tartunk. A megilasz Ta'anisz a gyászt tiltja chanukkakor, de már a Sulchan Aruch (670, 3) s a hozzá csatlakozó Hagó megengedi, hogy *לחכם נפשו* esetében beszédet tartsunk. Több más helyütt *אם בר דמי* »ha erre méltó« az elhunyt, előírják a gyászbeszédet. (S. A. O. Ch. 620, 1, Baer Hétév.)

3. A *Sz'udasz havoróót* minden decisor szerint megtartjuk: *לד"ה מברין האבל בחנוכה*. (U. o.)

4. *Péntek este* templomban fogadjuk a gyászolót.

5. A *gyászhetet*, mint rendes hétköznapokat gyászolja az óvél.

6. Chanukkagyertyát temetés után gyújt.

7. Ha az óvél imádkozik elő, a Hallélzsoltároknál más váltsa őt fel az ómédnál.

Purimi gyertyagyújtásról.

Nem minden vidéken s nem minden házban gyújtanak purimkor — a fősz'udónál gyertyákat az ünnep tiszteletére. Hiszen még az is kérdéses, hogy mikor üljön a család az ünnepi asztalhoz? Ez utóbbira nézve elfogadhatjuk Maharil és a Minhagim alapján közölt Hagó tételt (695, 2): Ünnepi ruhában öltözve kora délután imádkozunk minchát és még nappal ülünk a purimi asztalhoz és lakomájuk belenyúlik az estébe. Ilyenkor két gyertya is égjen az asztalon az ünnepélyesség emelésére; de a gyertyákra nem mond imát a háziasszony: *נרות דילקות ושלחן עך וכי*. (Sulchan Aruch, O. Ch. 695, 2, Baer Hetev.)

Gyásházban imádkozók minjonját az elhalálozás helyén tartsák-e?

Ósi tradíció, hogy 7 napig a gyásházban tartunk minjont. Legtöbb helyen akként történik, hogy a gyászolók abban a házban, sőt abban a szobában ülnek a gyáshétben, ahol a halálozás történt. Sőt a Sulchan Aruch szerint

(Jore Dea 376, 3), ha nincs is a halottnak rokonsága, akkor is tartanak gyászösszejövetelt a gyásházban. (L. még Majmuni, H. Avelusz 13). Első tekintetre azt lehetnők, hogy 'nem is annyira a gyászolók személyéhez kötött a minjon, hanem inkább a gyásházhoz. Vagyis, ha a gyászolók, másutt (más lakásban, más városban) töltik a gyászhetet, akkor is kell minjont tartani az elhalálozás helyén is. A Hagó (Maharil alapján) másként dönt: *Ha bárhol másutt töltik a hozzátartozók a gyászhetet, az elhalálozás helyén nem kell minjont tartani.* (Lásd Sulchan Aruch Jore Dea 376, 3, Hagó.)

Az előimádkozó esti taliszöltése.

Némely gyülekezetben ma'ariv imánál (mint például szombat és ünnep kimenetelekor) az előimádkozó nem ölti magára a taliszt. Arra alapítják e szokást, — látszólag jogosan — hogy az este nem זמן ציצית, miután a cicisz parancsa וראיתם אותו csak nappalra szól; Kol nidré este is még naplemente előtt kezdjük az imát, hogy ברכה-t mondhassunk a taliszra. — Nem helyes következtetés. Az igaz, hogy este a taliszra nem mondhatunk ברכה-t, miután nem זמן ציצית, viszont az előimádkozóra nézve más szempontot is mérlegelni kell s ez, az illendőségi kötelezettség, mely a templom méltóságán, a gyülekezet iránti köteles tiszteleten, a כבוד הצבור-on alapul. A k'vaud ha-cibbur olyan momentum, mellyel mindig számoltak elődeink, szoros kapcsolatban a גדול כבוד הנריות שדורה-*szal.* Ez utóbbiról tanítja a talmud: ל"ה שנתורה [ברכות י"ט] *שליה צבור מתעטף בציצת אף על פי שאין זמן הציצית שכן איתא* [ריה י"ז] *נתעטף הקבה כשליה צבור והראה לו למשה וכו'*

Vagyis: *Az előimádkozó mindig öltse fel a taliszt, este is.* (L. Sámuel J. Agnon: Jomim Nauróim 42 lap.)

Metszők szolgálatának korlátozásáról.

Felmerült esetben úgy vélték, hogy bizonyos korhatárnál a metsző, aki, bár korához mértten testileg ép, nem folytathatja metszői szolgálatát. E kérdéssel többször találkozunk. A szigorúbb álláspontot képviselők különösen két idézetre támaszkodnak. Az egyik Chulin elején Mordcháj közölte hilchausz erec Jiszróél tétele, a másik a K'nesesz ha-g'dauló-é, aki a gileádi Barzilaj szavait idézi. (»Nyolcvan éves szolgál, nem tudom már, mi a jó, mi a rossz, nem érzem már az étel-ital ízét.« Sím. II. 19, 36.) Vagyis a nyolcvan éves ember érzékelése, »hargósó«-ja nem tökéletes, következőleg magas életkorú ember nem végezhet metszői szolgálatot, ha különben ép, egészséges is!

Az idézett helyek valójában az ellenkező eredményhez vezethetnek. A hilchausz erec Jiszróél döntésére nézve maga Mordcháj is azt mondja, hogy az fölösleges szigorítás [המה חומרות בעלמא דלא נהינן כוותיה] melyet nem követünk.

Barzilaj esetét hosszabban tárgyalja a talmud (Chulin 24a, b.), a templomi áldozati szolgálatot teljesítők életkorával kapcsolatban. Ott nyíltan látszik a talmud álláspontja, hogy nem a korhatár a döntő, hanem a testi épség: סמלין בשנים כשרים Sőt az előregedéssel külön foglalkozik a talmud. »Mikor nevezhető megöregedettnek? Amikor remeg, reszket keze-lába.« (U. o. és Rási.) »R. Chanina például még 80 éves korában is egy lábón állva lehúzta s felvette cipőjét.« (U. o.)

Ezért a meiszöi szolgálatot nem a korhatárhoz, hanem az érzékek ép működéséhez, testi épséghez kötötték. Így dönt a t'súvó mé-ahavó:

אם יש לו כח גברא והיגשה טובה אפילו הוא בן ק' שנים ישחוט, ואם יש לו
היגשה אפילו הוא שלשים לכה שח'טתו ססולה

(T'súvó mé-ahavó 118. §., Eleazar Flekeles, Kassa, 1912.)

Budapest.

Dr. Kálmán Ödön.

A rabbi hitközségében.

Nincs nehezebb hivatás, mint a rabbi hivatása. Született kritikusoknak áll szüntelen keresztüzében.

Mózes, halhatatlan Mesterünk, csak nagy férfiú volt, a legszerényebb ember is a földön s mégis találtak rajta Izrael fiai a hagyomány szerint gáncsolni valót.

Nézzük csak az egyes tulajdonságokat, amelyek számbajönnek a rabbinak híveihez, hivatásához való viszonylatában.

Itt van mindjárt az erély.

Egyeseknek tetszeni fog, ha a pap erélyes, tekintélytartó, mások azonban azt fogják mondani: a pap nem zsandár, a pap lelkiatya, hozzá szelid-lelkűség illik.

Evvel egy sikon mozog az önérzetes, vagy szerény modor s fellépés. Lesznek, akik hibáztatják a szerénységet, aláássák a tekintélyt, lesznek, akik az önérzetességet gögnék fogják minősíteni.

Ilyen tulajdonság továbbá a konzervativságra, vagy a modernségre való hajlam.

Némelyek egyenesen követelni fogják, ha haladó érzelműek is, hogy a pap legyen konzervatív, mások meg a modern lelkipásztortól modernséget fognak elvárni.

A szónoki modort illetőleg is lesznek eltérések. Némelyeknek a patétikus szónoklat fog tetszeni, másoknak inkább a szelid folyású beszéd lesz inyűkre.

A rabbi számíthat arra is, hogy tudását is bírálgatni fogják hívei, az egyházat s világot egyaránt.

Ha akad egy hitközségben egy kis hebréista, az már mindjárt kompetensnek fogja érezni magát arra, hogy bírálatot mondjon a rabbi héber tudása felett.

Világi tudása felett meg éppenséggel akadnak bírálók.

Mit tegyen a rabbi a nézetek és felfogások e különfélesége, ellentétessége közepett? Hogyan igazodjék el e szövevényben? Miként óvja meg különböző oldalról ostromlott tekintélyét?

A leghelyesebb az, ha a rabbi nem néz sem jobbra, sem balra, hanem jár a maga egyenes, becsületes útján. Mindenesetre vigyázzon, hogy szélsőségbe ne essék.

Ne fitogtassa az erélyt s ne vigye tulságba a szelidséget.

Mindenesetre a rabbi legyen szerény, ez illik hivatásához, de azt már Majmúni megállapította, hogy a szerénységbe vegyíteni kell bizonyos fokú öntudatosságot.

Modernségével is tartózkodó legyen a rabbi s vigyázzon, hogy viselkedésével meg ne bántsa a konzervatívabb érzelműek érzékenységét. Ő valamennyi hívének a lelkipásztora s ha egyik-másik híve vallási tekintetben bizonyos lazaságot észlelne rajta, az rovására mehet lelkesíti működésének.

Előadásában a rabbi törekedjék természetességre. Ez nem azt jelenti, hogy hév- s lelkeségnélküli legyen a beszéde, a hév s lelkeség velejárója az egyházi szónoklatnak. De ne legyen színészeskedő. S legyen mértéktartó a pátoszban, csak ott alkalmazza, ahol a szónoklatból kikívánkozik. Az erőltetett s masterkélt pátosz többet árt, mint használ.

A pap folyton képezze magát, folyton tanuljon, folyton tökéletesítse magát.

Szólnunk kell még a honoráriummal járt szokott kellemetlenségről. Gyakran aláértékelik a rabbi teljesítményét s avval éppenséggel arányban nem álló honoráriummal elégítik ki. Maradj a reklamáció, de ez a legtöbbször nem vezet célra. Sőt a vége az, hogy a rabbit materialistának bélyegzik meg.

Ezek, persze, csak egyéni, de hosszú tapasztalatokon alapuló észleletek.

Minden rabbi bölcsen tudni fogja, milyen magatartást tanúsítson hitközösségében, hogy működése megnyugtató, kielégítő, neki meg harmóniát, üdvözt hozó legyen.

Szekszárd.

Dr. Rubinstein Mátyás.

Az ORE fiataljainak munkája.

A múlt évi közgyűlés felhatalmazást adott, hogy az ORE keretében az ifjabb évjáratok a maguk speciális problémáival előadások, viták rendezése által külön is foglalkozhassanak. Ennek alapján dr. *Benoschofsky* és dr. *Löwinger* az ősz folyamán kétnapos előadás- és vitorozatot rendezett a Rabbiképző dísztermében.

Az előadások során *Róth* Emil a középiskolás ifjúság iskolán kívüli neveléséről szólt. Előadása ideológiai és gyakorlati részre oszlott. Az első részben kifejtette, hogy csak meggyőződéssel és nyíltsággal lehet nevelni. Az ifjúságnak pozitív zsidó értékeket kell adni, a zsidó közösséghez való tartozás tudatát, élő zsidóságot hitben és az időbeli és térbeli egység érzésében. A gyakorlati részben igen hasznos tanácsokat adott az ifjúsági vezetők kiképzéséről illetően. Válasszuk ki a vezetésre termetteket, adjunk nekik programot. Ők legyenek azok, akik tudják, mik a »mozgalom« céljai. Mert mozgalomformára és nem önképzőkör-formára kell az ifjak egyesületét megalkotni. Az ifjúságnak így kell éreznie, hogy önállóan, »autonómiával« dolgozik. Így sikerülni fog érdeklődést kelteni a »mozgalom« iránt és eleven erővel megtölteni az ifjak zsidóságát és hitét. Az előadást beható vita követte.

Benoschofsky Imre arról beszélt, hogy sürgős és többoldalú szükség van a magyar zsidóság szociográfiai felvételére. Ennek a nagy munkának vezetése a rabbik feladata. A felvétel kérdőívek alapján történhetik. A kérdőíveknek tervszerűen ki kell terjedni a vallásosság, a hagyományok őrzése, a zsidó kultúra, a zsidó könyv és felekezeti sajtó, a zsidó társadalmi egyesületek iránt való érdeklődés fokára, a szociális helyzetre, ennek változásaira, a hadviseltségre és minden vallásilag, gazdaságilag, kulturális szempontból, vagy egyébként érdekes területekre. A hallgatóság kívánatosnak tartotta, hogy a kérdőívek az ORE tagjainak megküldessenek.

Budapest.

Dr. Benoschofsky Imre.

A káplánkérdés.

(Az Országos Rabbiképző Ifjúsági Csoportjában tartott előadás szillabusa.)

I. A látszólagos számszerű túltermelés felette időszerűvé teszi a káplánkérdést. A túlprodukciónak látszólagos csupán, mert zsidó könyvforgató emberből soha sincs elég.

2. Az eredményes megoldáshoz lelki metamorfózisra van szükség.

3. A viszonyok kedvezősége folytán eddigi neveltetésünk az önálló papság biztos elérésére volt beállítva.

4. Tagadjuk, széltében, körünkben a hierarchia létét. Pedig megvan, de csak a nagy községe belül. Ez utóbbit jól be kell idegzíteni.

5. Óva intünk mindenkit attól, hogy minoritások ellenzék eszközéül szegődjék oda, kápláni sorban. Hiszen tudnia kell, hogy a principálitás egyáltalán nem jelent nagyobb tehetséget és a subordinatio sem jele a tehetségtelenségnek. Mindketlő az életsiker mistériuma, véletlen.

6. Nekünk magunknak rendíthetetlenül kell hinnünk abban, hogy minden jogérvényes választás, amelyben minden gyülekezet egyetemes akarata nyilvánul meg, az égi akarat földi megnyilvánulása.

7. Elvünk legyen; Nihil Izraeliticum a me alienum puto. Minden hitéleti szolgálatot végző — Izraelt szolgálja s vállaljuk azt szívesen.

8. Mindezek aztán a vágyott állapothoz fognak vezetni per analogiam ad titulum consecrare. Nem lesz többé állás nélküli rabbi.

Újpest.

Dr. Friedman Dénes.

VALLÁSOS NEVELÉS

A Szentírás szemléltető módszere.

(Nóé szőlőt ültet.)

Sokféle vád hangzott már fel Izrael ellen a történelem folyamán. Am van a bűnök egy fajtája, melyet csudálatoskép még soha nem fogtak reá: az iszákosságot!

Bizony, Izrael fiai nemcsak az italozásnak nem barátai, de a zsidó még mulatni sem tud.

Mi az oka ennek?

Bizonyára sokan azt fogják erre felelni, hogy ennek oka a zsidó nép mostoha sorsában, tragikus múltjában keresendő. Nem volt a zsidó népnek kedve a mulatozáshoz, mert a keserőségek, a szenvedések elvették a kedvét. Ennek azonban csattanós cáfolata az a közkeletű szólás, hogy sírva vigad a magyar. Lehet tehát búfelejtőnek is inni, vigadni és az itálnak hódolni. De a zsidók ezt sem tették.

Mások talán a zsidó világszemléletnek pesszimizmusra hajló természetében fogják az okot keresni. De ez az okfejtés sem helytálló. Mert vannak ugyan a zsidó világfelfogásnak komor, borongós, pesszimiztikus részletei, Kóhelet és Jób könyve tele van ilyenekkel; azonban alaptermészete mégis inkább a derült világnézet, az optimizmus. Gondoljunk csak a teremtés történetére, ahol meg vagyunk írva, hogy »Isten látta, hogy mindaz, amit ő alkotott, íme nagyon jó.« (M. I., 1, 31.) Ha a világ nagyon jó, akkor bizonyára porszemnyi részének, az emberi életnek is jónak kell lennie. Mózes is az életet a jónak, az áldásnak, a halált pedig a rossznak, az átoknak nevezi. (M. V. 30, 15.) Tehát itt sem kereshető a gyökere a rideg józanságnak, a merev absztinenciának.

De magában a vallásban szintén nem. Mert vallásos intézményeink és szertartásaink bőséges szerephez juttatják a bort. Szombatok és ünnepek elő-

estéjén boros serleggel a kézben köszöntjük az ünnepet és hálálkodunk Isten kegyelméért, amiért az ünnepet megérvünk engedte. Az ünneptől való búcsú hasonlóképp borral történik. A jegyespárok házasságkötése szintén. Az újszülött fiút ugyancsak borra való áldással vesszük fel Ábrahám szövetségébe. Halálesetnél a gyászolókat borral üdítjük. Pészách ünnepén a széder szertartásnál mindenkire, még a legszegényebbre is kötelező négy pohár bor ürítése. Ha a szegénynek nem futja, akkor a gyülekezet tartozik azt neki beszerezni. Tehát itt sem kereshető a bortól való idegenkedés.

Őseink szokásaiban sem. Mert ők szőlőműveléssel szorgosan, nagy szakismerettel és szeretetteljes odaadással foglalkoztak. Mert Palesztina nemcsak tejjel, mézzel, hanem mustal folyó Kánaán is volt. Olyan dúsfürtű szőlő termett ott, hogy egy-egy gerezdje akkora volt, hogy két férfi rúdra fűzve bírta csak el. (IV., 13, 23.) Karmelnek jól megművelt terraszalakú lejtőin finom, szagos szőlő, Sáron vidékén pedig zamatos, tüzes bor termett. A bor, épúgy, mint a kenyér, a mindennapi élet szükségleteihez tartozott. Azért mondja a zsoltárköltő: »A bor megörvendezteti a férfi szívet, fényessé teszi arcát az olaj, a kenyér pedig erősíti a halandónak szívet.« (104, 14.) Mikor Jákób meglátja gyermekeit és Júda számára derült életet és bőséget, jómodot helyez kilátásba, így szól hozzá: »Szőlőhöz köti a csikáját és venyigéhez fiatal szamarát; borban mossa öltözetét és szőlővérben ruháját; szemei pirosnak a bortól és fogai fehérennek a tejtől.« (M. I. 49, 11–12.) A szentföldi házak tájéka kertekkel volt körülvéve és a kertekben leginkább három fa díszlett: füge, szőlőtő és olajfa.

Tehát itt sem találhatjuk meg a bortól való elfordulásnak okát és gyökerét.

De hát akkor hol találhatjuk és hol keressük azt? Meggyőződésem, hogy ezt egyesegyedül a Bibliába kell keresni. Ahogyan Nóé a venyigét elültette, annak előzménye és az utána következő megdöbbentő események riasztás gyanánt hatottak nemzedékről nemzedékre.

Mi lett a következménye az első részegségnek: az apa lealjasodva, emberi méltóságától megfosztva fekszik sátrában, saját fia csufondároskodik vele és rajta, mire az apa kemény, egész életre kiható átokkal sújtja a magáról megfélekedzett fiút.

A Biblia egy szóval sem mondja: Ne igyatok, ne legyetek iszákosak, ne legyetek a bornak rabjai, hanem e helyett a leghatásosabb eszközhöz, a szemléltető módszerhez folyamodva, drámai módon bemutatja a bornak szörnyű megrendítő erkölcsi kártevését, megdöbbentő pusztítását.

De a Biblia itt még nem áll meg, hanem fokozza a drámai hatást. Most már nem férfiakat szerepeltet, hanem nőket is: Lót két leányáról van szó, akik saját atyjukat leitatják... Ha Nóé esete megdöbbentő, úgy ennek hatása egyenesen förtelmes és visszataszító. (M. I., 19, 32–37.)

Mindkét eset azonban mélyen belevésődött a Biblia népének, a zsidóságnak lelkiületébe. Kitörülhetetlenül megutáltatta véle a borivást, az iszákosságot.

Én ebben a két drámai formában szemünk előtt lejátszódó jelenetnek tulajdonítom a zsidó nép elfordulását a borivástól, a dorbézolástól és iszákosságtól. *Nóé és Lót alakja, mint két tilalomfa áll a Biblia elején.*

Ime, ez az oka és eredete annak, amiért a zsidó nép mértéktartó, józan életet él, bort nem iszik és a mulatozásnak nem barátja.

Van azonban ennek a mértéktartásnak egy másik, pozitív gyökere is. Ezt a Bibliának egyik ősrégi intézményében vélem megtalálhatni, az ú. n. názir-ság intézményében. Názirnak nevezték azt a férfit, vagy nőt, aki fogadalmat tett, hogy hosszabb ideig, vagy életfogytiglan nem iszik bort, vagy más

részegítő italt, semmit, ami a szőlőből, annak magvából, vagy héjából származik, nem élvez, tiszta életet folytat és haját megnöveszti. Ez a názir Istennek szentelte életét és oly tiszteletben részesült, hogy némely dologban a főnappal állították egy sorba. (M. IV. 6, 1—20.)

A Biblia egy szóval sem mondja, hogy legyetek názirok, tegyetek fogadalmat, hogy bort nem isztok, tiszta életet éltek és szenvedéyeiteknek nem fogtok rabul esni. Hanem itt is a leghatásosabb eszközhöz, a szemléltető módszerhez folyamodik és bemutatja nekünk két názir életén keresztül a tiszta, borivástól ment, önfeláldozó életnek mintaszerű, utánzásra bűzdítő példáját. E két názir: Simson és Sámuel.

Simsonnak már édes anyja is tartózkodott mindenemű részegítő italtól és ilyen irányban nevelte fiát is, kinek a haját soha le nem nyirta és aki soha szeszes italt meg nem érintett. A fiú megnövekedett és országszerte híres lett testi ereje és bátorsága miatt. Népe megválasztotta az ország bírójának. Erejét, életét népének szentelte, amelyet sokszor megmentett a filiszteusok kegyetlen sarcolásaitól és nyomasztóan nehéz járma alól. Egyeneslelkű, szavatartó, hősiességű férfiú volt, ki önfeláldozásában odáig ment, hogy népe védelmében elveszítette két szemévilágát és végül életét is odaadta. (Bir. 13—17.)

A másik názir Sámuel volt. (Ber. 10a.) Ő is az ország bírója volt, de nem mint Simson, testi, hanem szellemi erejével vált ki és tett népének nagy szolgálatokat. Neki köszönhető a prófétizmus megalapítása, megszilárdítása és elterjesztése. Ő volt az első prófétaiskola megteremtője, mestere és irányítója. Minden buzgalmát, idejét és erejét népének szentelte. Évenként beutazta az országot és igazságot szolgáltatott az elnyomottaknak és jogfosztottaknak. Ő rendszeresítette az igazságos bíráskodást. Mózeshez hasonlították. Ő is szerény, önzetlen szolgája volt nemcsak Istennek, de népének is, akit a filiszteusok igája alól is felszabadított. (Sám. I. 3—8.)

Ime, részben ennek a két názirnak is tulajdonítom a zsidó népnek hagyományos mértéktartását és józanságát. Előttük lebegett a fényes példa e két kiváló egyéniség életében, akik a zsidó nép sorsába mélyen belenyúltak, neki nagy szolgálatokat tettek és mindenben a tiszta kéz, az önzetlen lélek, a borivástól ment, önfeláldozó életnek mintaszerű példáját szolgáltatták.

Ha Nóé és Lót a két riasztó, ijesztő tilalomfa volt, úgy Simson és Sámuel a két lobogó volt, mely azt jelezte népének: ide jöjjetek, ezeknek példáját kövessétek és utánozzátok. Ha Nóé és Lót a taszító erőt, akkor Simson és Sámuel a vonzó energiát képviselik. Az ő példájuk az őskorban igen nagy és hatékony volt; de egyéniségük ereje és fénye mind a mai napig hat és világít. Mi sem felejtettük el, hogy a Sátán kötötte meg egykoron Nóé patriárkával a szerződését és ennek értelmében nekünk sem szabad a Sátán határát átlépni és birodalmába betévedni, mert ennek pusztító, romboló hatása lenne. Óvakodjunk e határokhoz közeledni!

Sopron.

Dr. Pollák Miksa.

Életbelépett az izraelita vallásoktatás egyetemes tanterve.

II.

Gróf Teleki Pál m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter május havában kiadta és életbeléptette a gimnáziumok és leánygimnáziumok új tantervét, közölve benne »a magyarországi izraelita vallásoktatás egyetemes tantervét«. E mellett a tanterv mellett, melyet tartalmilag legutóbb ismertettünk, be kell mutatnunk az új *rendtartást* is, amely ezzel szorosán összefügg és amely-

nek szintén számos intézkedése vonatkozik a vallásfelekezetekre, meg külön is az izraelita vallásfelekezetre.

Az új gimnáziumi rendtartást a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 109.670/1938. IX. ü. o. sz. rendelete léptette életbe. Ez a rendelet hangsúlyozza, hogy az 1934: XI. t.-c. a tanítás mellett kiemelkedő, sőt elsőbbséges szerepet juttat a nevelésnek, a nevelés irányadó szempontjai pedig különösen az iskola belső életét szabályozó rendtartásban testesülnek meg.

Minden tanárnak kötelessége — fejt ki többek közt a tanár nevelési feladataival foglalkozó §. — nemes példaadással és jó bánásmóddal közreműködni abban, hogy az ifjúságban a vallásos és erkölcsi érzület erényes gyökeret verjenek. Kiváltképpen gondja kell, hogy legyen arra, hogy a tanulóra ne legyenek befolyással olyan káros áramlatok, melyek a valláserkölccsel szakítva, támadják a nemzeti, családi és egyéni élet örök erkölcsi értékeit. Ezeknek az áramlatoknak a mérgező hatása ellen legjobban úgy védik meg a tanulók lelkét, ha mélyen és kitörölhetetlenül »beoltják lelkükbe a vallásosságot, a keresztény erkölcsi világfelfogást...« (76. §. 1—3.)

Ha az *izraelita tanulóra* vonatkozó intézkedéseket sorra vesszük, mindjárt a felvételnél találunk fontos megállapításokat. Egy-egy osztály tanulóinak személyi adatait az anyakönyv tartalmazza. Ezeket az adatokat — köztük a tanuló vallását — az anyakönyvbe (és az iskolai okmányokba) a bemutatott szabályszerű születési anyakönyvi kivonat megfelelő adata alapján kell bejegyezni. Ha a vallás tekintetében kétség merülne fel, a vallási hovatartozás megállapítására nézve a gyermekek vallásáról szóló 1894: XXXII. t.-c., illetőleg a vallás szabad gyakorlatáról szóló 1895: XLIII. t.-c. 26—30. §§-ban foglalt rendelkezések irányadók. (Ezeket a Rendtartás Függeléke közli is.) Külföldi állampolgár gyermekének vallását születési anyakönyvi kivonat, vagy keresztlevél hiányában a szülők bejelentése alapján kell bejegyezni. Ebben az esetben az anyakönyv »jegyzet« rovatába az a megjegyzés kerül: »A vallás bejegyzése a szülők bejelentése alapján történt.« Gimnáziumba járó tanulóknak még akkor is kell részesülnie vallásoktatásban, ha szülője a bevett vagy törvényesen elismert vallásfelekezetek közül egyikhez sem tartozik. (4. §. 5—8.)*

A tanítási évet megnyitó és záró ünnepélyen, október hó 6-án, máncius hó 15-én, a hősök emlékünnepén, továbbá az államfő születése- és nevenapján a tanulók, vallásuk szerint, istentiszteleten vesznek részt. (83. §. 1—2.) A tanulmányi kirándulásokon lehetővé kell tenni a tanulók részvételét az illető felekezet istentiszteletén. Megfelelő felügyelőkről ilyenkor is gondoskodni kell. (86. §. 12.) Az izraelita vallású tanulókat az alább felsorolt ünnepek délelőttjén és délutánján kell felmenteni az iskolában való megjelenés alól: újévük mindkét napján, a megtérés szombatján, kiengesztelődés ünnepén, sátoros ünnep első, második, nyolcadik és kilencedik napján, a húsvét első, második, hetedik és nyolcadik napján, továbbá a pünkösd két napján. (88. §. 7.) Az izraelita vallású tanulókat az igazgató mentesíti az írás, az írásbeli számolás, a rajzolás alól a szombati napon, ha a szülő vagy gyám a felmentést írásban kéri. (52. §. 2., 69. §.) Az istentiszteletekről és vallásgyakorlatokról való elmaradást az illetékes hittanárnál kell igazolni. Igazolatlan elmaradás esetében a hittanár az osztályfőnöknél jelentést tesz. (39. §. 6.)

Gimnáziumi tanuló az intézeten kívül álló társulatnak vagy egyesületnek tagja vagy növendéke nem lehet és ilyen egyesület működésébe sem az iskolai év folyamán, sem a nyári nagyszünetben részt nem vehet. Ez a tiltó

* V. ö. dr. *Groszmann* Zsigmond közlönyünkben megjelent cikkeivel: Kiskorúak törvényellenes valláscséréje. I. (XII.) 27—28. A rabbi fellebbezési joga árvaszéki döntéseknél. III. (XIV.) 14—16.

rendelkezés nem vonatkozik az egyházi hatóságok jóváhagyásával alakult olyan ifjúsági vallásos célú egyesületekre, amelyekbe az ifjúság számára a belépést a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyezte. Iskolánkívüli cserkészcsapatba való belépésre az iskola igazgatója csak kifogástalan magaviseletű és legalább elégséges előmenetelű tanulónak adhat engedélyt. (42. §. 1—2.)

Az első tanítási óra imádsággal kezdődik és az utolsó óra imádsággal végződik. A különböző felekezetű tanulók imádkozása közt csak az lehet a különbség, hogy az imádságok előtt és után a katolikus tanulók keresztet vetnek. (67. §. 1—3.)

A tanulók magaviseletének elbírálása a tanuló egyéniségének felsorolt vonásai — első helyen: a valláserkölcsi meggyőződés — alapján történik. A valláserkölcsi meggyőződés szempontjából: *jeles* érdemjegyet kap a tanuló, ha valláserkölcsi meggyőződése nyilvánvalóan erős, *jól*, ha kifogástalan, *elégségest*, ha valláserkölcsi kötelességeit nem elég buzgalommal teljesíti, *elégtelent*, ha valláserkölcsi kötelességei ellen súlyosabban vagy gyakrabban vét. (97. §. 2—3.) Ha a tanuló a valláserkölcsi törvények ellen vét, fegyelmi vétséget követ el. (47. §.)

Az *izraelita tanárra* a következő intézkedések vonatkoznak. Az iskolai istentiszteleteken a hittanár (hitoktató) kívül a felügyeletben a tanári testületnek legalább még egy — az illető felekezethez tartozó tagja köteles résztvenni. Kívánatos azonban, hogy az istentiszteleteken példaadás céljából a tanári testületnek minél több tagja jelen legyen. (30. §. 5.) A tanár tartozik példaadás céljából résztvenni azokon az ünnepélyeken, amelyeket saját vallásfelekezete az intézet tanulói részére rendez. (58. §. 3.) Az izraelita vallású tanárokat föl kell menteni az iskolában való megjelenés alól az engesztelő napon és újév két napján. (88. §. 8.)

A tanári értekezleten a *hittanárnak* is elejétől végig jelen kell lennie. A hittanárok és az olyan önálló hitoktatók, akinek munkakörét egy középiskola kitölti, a testület teljes jogú tagjai. A több iskolában működő önálló hitoktató és az óraadó hitoktató azonban csak az ellenőrző és az osztályozó értekezleteken, továbbá a felekezetéhez tartozó tanulók fegyelmi ügyeinek tárgyalásakor jogosult megjelenni és csak a saját tanítványainak hittanból tanúsított előmenetelével, erkölcsi magatartásával és rendszeretével kapcsolatban szólhat fel és szavazhat. (19. §. 6.)

A bemutatott intézkedéseket áttekintve, úgy látjuk, igazuk volt azoknak, akik az új rendtartást, miként az új tantervet, örömmel üdvözölték és jóleső érzéssel állapították meg, hogy »nemcsak hogy hátrányosabb helyzetbe nem hozza az eddiginél a zsidó tanulóifjúságot, hanem igen figyelemreméltó újításokat és a vallás elmélyítése szempontjából fontos intézkedéseket tartalmaz.« (Egyenlőség, 1938. aug. 11.) Különös figyelmünkre tarthat számot az az újítás, hogy *a zsidó tanulóifjúságnak szünetnapjává teszi a megtérés szombatját*. Az idén már láthattuk az eredményt is. Megfelelő iskolai előkészítés után templomainkat megtöltötte, közösségi áhítatunkat növelte és *dörösőinket* érdeklődéssel hallgatta az a tanulócsereg, amely eddig — sok helyütt a hitközség és a szülői ház komoly igyekezete ellenére — ilyenkor nem vehetett részt a *sábbosz súvói* istentiszteleten. Nem egy családban a diákok hozták vissza a *sábbosz súvói* imádságtól már elszokott szülőket is a zsinagógába. Hasonlóképpen ki kell emelnünk azt az *egységes imát*, amelyet a tanulók az *első tanítási óra előtt és az utolsó óra befejezése után mondanak*. Szövegében felekezeti különbségekre semmi utalás nincs. Az előbbi kérés, »hogy buzgók és figyelmesek legyünk a tanulásban és mindenben kövessük szent akarodat.« Az utóbbi hálaadás, »hogy kegyelmedből ma is előbbre jutottunk magunk-

nak és világodnak megismerésében.« Mindkettőt bármely felekezeti tanuló teljes meggyőződéssel és áhítattal imádkozhatja.

III.

Legutóbb felsoroltuk, melyek azok a módszeres kérdések, amelyeket tisztázni akarunk. Ezek egyikéül jeleztük: »hogyan kell és hogyan lehet a történettanítás módszeres elveit és eljárásait a zsidó történet tanításában, a nyelvtanításait a héber tanításában, az olvasmánytárgyalásait a biblia olvastatásában stb. érvényesítenünk.«

Hogy ez mennyire fontos és eredményes lehet, azt talán leginkább az *olvasmánytárgyalás* példája mutatja. A gimnáziumok és leánygimnáziumok tantervének erre vonatkozó *Részletes Utasításait* az, aki majd az izraelita vallásoktatás egyetemes tantervének utasításait megírja, szem előtt kell, hogy tartsa és meg kell, hogy szívlelje. A bibliai szöveget nem elég olvasni és egy-egy nehezebb helynél pusztán elméleti okulásra elmagyarázni, hanem meg kell beszélni, el kell bele mélyedni, megtalálni a velejét, megértetni a szerkezetét, felfogni értékét, élvezni szépségeit.

Egy próféta beszédét vagy zsoltárt bármily röviden is, *be kell vezetni*. Érintenünk kell, miért térünk rá, elébe kell bocsátanunk azt, ami a kiindulópont megértéséhez szükséges és a fogékonyság biztosítása, meg a figyelem fölkelése mellett elő kell készítenünk a hangulatot. Ám óvakodnunk kell, túlzásba ne menjünk és azt ne adjuk, aminek leghivatottabb tolmácsolója maga az olvasmány. A *bemutatás* olyan legyen, hogy a mű már első hallásra érvényesüljön. Az egész olvasmányt, vagy egy kisebb egységét kell bemutatnunk, mert a tanulót az egész érdekli. A bemutatást magyarázatokkal félbeszakítanunk és hatását ezzel zavarnunk nem szabad. Ha az írónak a szót egyszer átadtuk, azt nem szabad tőle visszavennünk. Alsó osztályban a bemutatást mindig magunk végezzük, felső osztályban esetleg néha olvasásra nézve megbízható és erre a feladatra felkészült növendékünk is. A felolvasás teljes odaadással történjék, ne csak értelmes, de szép is legyen. A jól felolvasott olvasmány hatása alatt a tanulók rendszerint örömmel fognak hozzá a részletes megbeszéléshez. A bemutatás után eltávolítjuk a tárgyi és nyelvi nehézségeket és csak, ha már ilyesmi nem zavar, térünk rá a tüzetes tartalmi megbeszélésre. Az elemző munkát szintézis követi. »A részletek megismerése után tudatosítjuk az egész mű szerkezetét és összefoglaljuk tartalmát. Ekkor fog tisztán állani a tanulók előtt a mű főgondolata, uralkodó érzése, erkölcsi tartalma, egész célja. Meg kell itt állapítani, hogy az olvasmánynak ez a lényeges tartalma is mi új dolgot jelent és milyen helyet foglal el ez az olvasmány a többiek között.« (Részletes Utasítások I. kötet 9. 1.)

Vegyünk néhány példát. Ha Ámosz gyászdalát olvassuk fel, mi az, amit mint bevezetést előre kell bocsátanunk? »Még él II. Jerobeám... A zavartalan béke boldog nyugalmát élvezi Izráel. Gazdagság, jólét, fény és pompa mindenütt... És a nép, a papok, az ország nagyjai... eljárnak a szent helyekre... áldoznak, tömjéneznek bőven... De az elbizakodottak nyugalmát, a gazdagok, a nagyok örömét hirtelen megzavarja egy kemény, haragvó hang... Ámoszé ez a hang...« (Dr. Kandel Sámuel magyarázata. Frenkel: Szentírás. III. 333.) Ez a néhány mondat valóban fölkelte az érdeklődést és fogékonnyá tesz a próféta szó meghallgatására. Hogy a próféta mit mond, azt nem bocsátjuk előre, nem higítjuk fel: a lélek fölébredt szomjú-sága várja magát Ámoszt. Mi csak felolvassuk, nem hamis pátosszal, hanem a hasonlíthatatlan erejű haragos fájdalomnak igaz átérzésével és átéreztetésével az ő szavait. Ha, mondjuk, Jerémia avatólátomására térünk, hogyan kapcsoljuk ezt hozzá a már ismert anyaghoz és hogyan próbáljuk a tanulók várta-

kozását, érdeklődését ez iránt az új iránt létrehívunk? Elmondjuk, hogy a próféták első élménye az Isten szólítása: »Menj, szólj, cselekedjél!« és az a megrettenés: »Hogyan mehetnék, hogyan szólhatnék, hogyan cselekedhetném?« Nehézkes beszédű vagyok, mondta Mózes, tisztátalan ajkú vagyok, mondta Jesája. De az Örökkévaló megsegítette a maga követéit, Mózeszt kioktatta, hogyan beszéljen, Jesáját az oltár tüzevel érintette és megtisztította úgyhogy maguk jelentkeztek: »Imhol én, engem küldj!« Így térünk rá arra a szövegre, amely megmutatja nekünk, hogyan indult el próféta-útjára Jeremia. És megpróbáljuk úgy felolvasni, hogy valóban kiéreződjék belőle az a belső vívódás, amely a fiatal anatóti papot prófétává avatta.

Budapest.

(Folytatjuk.)

Dr. Vidor Pál.

Aszód.

Egy vitán felül áll: beledöbben az emberbe a fájdalom, amikor először néz végig az egyenruhás fiúkon. Ince, a rossz fiúk: ez az első gondolatunk. Szülői fenyegetések, felizgatott pillanatok sötét jóslatai ezeken teljesedtek be, úgy érezzük, ahogy először kerül elénk szomorú szemük. E cikknek nem tartozik a keretébe ennek az intézménynek ismertetése; nem részletezhetjük hát azt sem, hogy mennyire nem az a hely ez, amely rémítgetésül szolgálhat. Éppen csak annyit említünk meg, hogy ezeknek a gyermekeknek a számára idejutni nem fenyegetés megvalósulását jelenti, mégcsak nem is büntetés a »rosszaságért«, hanem egyetlen és mondhatni utolsó reménység és a szónak legszorosabb értelmében vett javítás, emberré válás lehetősége a részükre. A tragédia nem abban van tehát, hogy itt vannak, sőt ez az egyetlen mentése és vigasztaló jelensége annak a végtelen fájdalmas ténynek, amiért ide kellett jönniök. Csak megemlítjük és tárgyalás nélkül hagyjuk az e gondolat nyomán feltörő megjegyzéseinket az irtózatosságotól, amelyek valóságos melegágyai a rossz hajlandóságoknak: miért beszéljünk egyelőre arról, aminek csak tehetetlen szemlélői lehetünk, de amelyeknek megváltoztatása — reméljük, ugyancsak egyelőre — hatáskörünkön kívül esik. Jól esnék megragadni az alkalmat arra is, hogy társadalmunk hiba- és bünterjesztő hatására rámutassunk, pl. a kifutók alkalmazásában, mint a zül- lés előkészítő tanfolyamában; de hát elégedjünk meg ennél is azzal, hogy megemlítjük és legfeljebb azzal biztatjuk magunkat, hogy majd...

Amiről ezen a szükre szabott helyen beszélnünk kell, ezeknek a szerencsétleneknek és az ő hazulról idáig vezető útjuknak bennünket, papokat érintő és érdeklő körülményei. A szociológiai kutatások korában, a törvényszerűség megállapítása felé törekvés e korszakában, amely e legutóbbi éveket jellemzi és amelynek vitán felül üdvös és gyógyító célzata van, sokat mond ezekről az emberpalántákról egy pár — ha hevenyészetten és ha általános adatokban is, de pár esztendő alatt és a legkülönbözőbb gyermekek alapján összeállított — statisztikai adat. Mindenekelőtt: egyetlenegy sem volt a bünbeesett gyermekek között, aki rendes (legalább szombatokként) templomjáró lett volna. Körülbelül egyharmada nem volt soha Tórához felhíva (nem volt bármicvo), bár a kora megvolt, majd kétharmada nem ismerte a héber betűt és legfeljebb két olyan fiú akadt kb. nyolcvan egymást váltó zsidó fiú között, aki a bármicvó kora óta Tóránál volt; pedig a korhatár huszonegy esztendő és előfordult néhány (10—12) olyan is, aki négy, sőt kettő olyan, aki 6 középiskolát végzett.

Már most ki kell jelentenünk: ezek az adatok valóban nem okolnak meg talán mindent. Hallom — hisz' magam magamnak is felvettem — az ellen-

vetést, amely ilyen következtetés ellen tiltakozik. Annál is inkább, mert a statisztika családi és egyéb körülményei is szomorúak. Igen sok a mostoha, az elvált szülő, sok a fél és előfordul az egész árva közöttük, vannak különleges anyagi, öröklődött és családi körülmények, amelyek egész biztosan rányomták bélyegüket mindegyikre legalább annyira, hogy a felsorolt (és kibővíthető: pl. szombattartás szempontjából, rituális étkezés, tfilinből való imádkozás) valláserkölcsei fogatkozások szimptomáiért egyedül okolhatók. Talán így is van. Egy azonban mégis vitathatatlan: vannak különleges körülmények, amelyekben fokozottabb óvatosságra és vigyázatra van szükség. Ilyen különlegesen szerencsétlen körülmények között (pl. az apa elvált a gyerek édesanyjától és újból megnősült és az új anya nem fér meg talán felnőtt fiával, vagy csak külön élnek, vagy a fiú az özvegy anyjánál él), amikor a valláserkölcst tanítása a családi élet, a szülői fegyelem erején keresztül nem hat, vagy éppen rossz irányban: ilyenkor kellene jelentkeznie a lelki szülő, a vallási élet, a vallásos önfegyelmre oktatás hatékonyabb alkalmazásának. Olyan, de olyan kevesen vagyunk és ha már a családi, anyagi, egészségi körülmények alakulása nem függ akaratunktól — sajnos —, okvetlen meg kell akadályozni a szerencsétlen körülmények találkozását, legalább azért, hogy a lejtőre indult élet valláserkölcsei fékje ne hiányozzék. Az ilyen esetekre talán lehetne valami preventív intézménye a hitközségnek: mert itt nemcsak az eltévedt gyermekről van szó. Minden gyermek mögött idegileg, anyagilag és igen gyakran erkölcsileg is tönkrezúzott család, görcsökben fetregő anya és félőrült apa, szégyent szenvedett testvérek vannak. Talán megpróbálhatná a pap, meg a tanító is az apátlanul maradt gyermek apja helyett a szelid szigor szavát és még a gyermekbírótság előtt lenne hová menni bajával a gyermekért bánkódó hozzátartozónak. Kell-e azt magyarázni: hányszor elnéz, megbocsát és mennyi kárt megtérít a zsidó szülő, — ha a párnája árán is — mennyit fenyeget, esküdözik és mennyit mutatja tehetetlen gyöngeségét, amíg magára veszi a bibliai átok-szerepet: *ime a fiam saurév umaure*. A paphoz könnyebben elmenne és nem akkor, amikor — sajnos — már nagyon, néha végzetesen későn a gyermekbíró elé kerül a dolog.

Úgy szeretném magammal hívni paptársaimat azokba a zsidó nyomortanyákba, ahonnan ezek kikerülnek, vagy csak megmutatni leveleket, végighallgatni szívszaggató keserveket, hogy magyarázni se kellene tovább: mennyi tragédia zajlik le a felszín alatt, a nagy, egyetemes zsidó és emberi tragédiák árnyékában. El se kellene talán mondani: mennyire ráfér ezekre a szegény embercsemetékre, hogy eltévedtségükben, — háttérben családjukkal, akik talán rejtik »szégyenüket« — túl az intézet igazán humánus munkáján, mi is különösen vigyázzunk rájuk. Tessék elképzelni: egy zsidó fiú, ma, javító múltjával, nyomorult testi és lelki körülmények közt, meggyengült kitarással felnöve, talán egy szál valamilyen ruhában, családjával meghasonulva, talán árván, egyedül: »kilép az életbe«, »új életet akar kezdeni« és főleg »meg szeretne állni a lábán«. Mert ha véletlenül mehetne is haza: saját érdekében nem mehet vissza a »társaságba«, az »aszfaltra« és Isten tudja hova.

Nem lehet erről keveset beszélni és nem lehet értük elég sokat tenni, hogy a mulasztást pótoljuk: lelkileg közelebb férni hozzájuk a vallás erejével, az összetartozás számukra ismeretlen eszméjének gyakorlati megvalósításával. És rajtuk keresztül talán azzal, ha vigyázzunk azokra, akik egyre süllyedő gazdasági, családi és vallási viszonyaink között már talán elindultak a lefelé vezető úton.

Aszód.

Dr. Berg József,

A héber nyelv szerepe a zsidó hitoktatásban.

A mi speciális zsidó hitoktatásunk céljai közé tartozott mindig, hogy a héber nyelv szellemét közelebb hozza a tanulók lelkéhez. Már a liturgia miatt is szükségessé váltott a héber szövegek megértése, de nélkülözhetetlen fontosságúvá emelkedett ez egyéb pedagógiai szempontból is. Mint minden más téren, a zsidó hitoktatásban is érvényesült az az igazság, hogy jóval át-
ütőbb erejű lehet a *Szentírásnak eredetiben való* olvasása minden más róla készült akármilyen színes leírásnál. Az eddigi gyakorlat nem is hagyta kiaknázatlanul ezt a lehetőséget. A hitoktatásban helyt adott a szentírási szövegek héber nyelvű olvasásának is. De bármennyire nagy volt az igyekezet, az eredmény sok panaszra adott okot. Kétségtelenül az iskolai tanítási idő is túlságosan rövid volt ahhoz, hogy ilyen módszer mellett komoly sikerrel lehessen számítani. A régi óhajoknak mindazonáltal ez az eredmény úgy-ahogy mégis megfelelt. Ma azonban változott a helyzet és egyre követelőzőbbé váltott az a kívánság, hogy az élő héber nyelvet vigyük be hitoktatásunkba. Nem volna célszerűtlen ezzel a problémával behatóbban foglalkozni. *Egy élő nyelv megtanulásához a tanulónak is több kedvük van és a nyelvvel együtt, vagy a nyelven keresztül vallásunk tanításait is lelkesebben, több öntudattal és érdeklődéssel tennék lelkük kincsévé.*

Amidőn ezt az eszmét megpendíttem, nem minden előzetes tanulmány nélkül teszem. Viszont abszolút értelemben még nem tudok megdönthetetlen véleményt mondani róla, mert a kísérletezésem még nem ért véget.

Gyöngyösön jelenleg két osztályban: a harmadik és a második gimnáziumban folyik a héber nyelv tanítása. Az előbbiben harmadik, az utóbbiban pedig már második esztendeje. Az élő nyelv tanításán kívül e két osztályban mással nem foglalkozunk. A szükséges liturgiai ismereteket és az ünnepek jelentőségének megismertetését is mind héberül tárgyaljuk le. A legnagyobb nehézség ezekben az osztályokban eleinte a kiejtés különbözőségében rejlett. Mert imádkozniok természetesen az askenázi kiejtéssel kell, míg a héber nyelv tanítása szefardul folyik. A rendelkezésünkre álló négy órában (az iskolai két órán kívül külön kötelező két órát tartunk minden osztály számára) ezzel a problémával is könnyen megbirkózunk, mert az imák begyakorlására is szorítunk időt. Tankönyvül a telavivi תל אביב kiadásban megjelent תורת המורה-t használjuk, amelyet a következőképen dolgozunk fel. A szöveget közösen lefordítjuk, a szavakat kiiratjuk, azután pedig megbeszéljük az olvasmányt héberül. A tanulók odahaza két szótárfüzetbe írják ki a szavakat. Az egyikbe az olvasmányok sorjában, a másikba pedig csoportosítva ígék, főnevek stb. szerint. A lefordított olvasmányokat is lemásolják külön füzetbe óráról-órára. Ezzel a helyes- és szépírást sajátítják el. Az itt felsoroltak látszólag sok munkát adnak, de a valóságban nem így van. A tanulók nem panaszkodnak miatta. Az eredmény pedig, hogy majdnem a leggyengébbek is képesek új szövegek lefordítására, a jobbak viszont közvetlenül az olvasmányok lefordítása után elmondják saját szavaikkal azoknak tartalmát is.

Persze még sok kívánnivaló van. Magam is érzem az ellenvetéseket, hogy a történelmi múlt megismertetése stb. stb. mind, ha nem is teljesen, de háttérbe szorul. Mindezen azonban lehetne segíteni megfelelő tankönyv megírásával. Az élő héber nyelv a zsidó történelmi írás szolgálatába állítható és ezzel megvalósulhat talán a mai időktől megkövetelt zsidó hitoktatásnak legteljesebb és legtökéletesebb célja. Én hiszem, hogy ez a változott módszerű zsidó hitoktatás nemcsak a Szentföldre szándékozók lehetőségeit könnyítené meg, hanem az idehaza maradottakat is erősebbé és öntudatosabbá tenné azáltal, hogy közelebb hozná őket a zsidó kultúra és vallás szellemi kincseihez.

Gyöngyös.

Dr. Jakab Jenő.

K Ö N Y V S Z E M L E

Két zsidó tudós emlékkönyve.

Nászajándék a halhatatlanságba vonuló tudósok számára egy-egy emlékkönyv, melyet az illetők tisztelgő tudóstársaik állítanak össze, de így is jellemzők az ünnepekre, mert csak »az ő kezük gyümölcséből adnak nekik«, az ő hatásukat mutatják. Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy egyszerre két ilyen emlékkönyvet ismertethetjük meg olvasóinkat. Az egyik dr. *Blau* Lajos rabbiképzőintézeti igazgató emlékének szentelt, a másik pedig dr. *Mahler* Ede egyetemi tanárt nyolcvan éves jubileuma alkalmából ünnepli.

I.

A *Blau*-emlékkönyvet szerkesztették: dr. *Hevesi* Simon, dr. *Guttman* Mihály és dr. *Löwinger* Sámuel 1938. Az ünnepezt személyének méltatását nyújtják: *Hevesi* Simon, *Wertheimer* Adolf, *Kiss* Arnold, *Löw* Immanuel, *Katona* József, *Barát* Endre, *Bakonyi* József, *Friedman* Dénes, néhai *Kecskeméti* Lipót és *Landau* cikkei.

A tudományos cikkek közül bibliai vonatkozásúak: *Fokos* Dávid, *Weisz* Pál, *Klein* Sámuel, *Maarsen* és *Patai* Ráfáel; talmudi vonatkozásúak: *Farkas*, *Marmorstein*, *Guttman* Henrik, *Goldberger*, *Hoffer*, *Jakab* és *Büchler* Adolf cikkei. Filológiai folklorisztikus és művészettörténeti dolgozatokkal gazdagították: *Schreiber* Sándor, *Vida* György, *Munkácsi* Noémi és *Munkácsi* Ernő. A talmud utáni kor zsidó irodalmába vág *Libovitz* és *Fleischer* cikke. Tágabb olvasókörre számíthatnak a legújabbkori zsidó történetbe vágó cikkek: *Bakonyi*, *Bernstein*, *Csetényi*, *Goldberger* Izidor, *Groszmann* Zsigmond, *Lányi*, *Lebensohn*, *Zsoldos*, *Guttman* Mihály tollából. Rabbik számára jó szolgálatot tesz *Deutsch* Gá-

bor homiletikai vademecumja az év hetiszakaszaihoz.

Személye méltatásából kiemeljük a következő jellemző sorokat:

Mily mélyen néztél népednek szívébe!..
Te megismerted lénye valójában.

(Kiss A.)

A *Szentírás* és hagyomány... örök forrásértékéért küzdött (*Löw* Immanuel). *Blau* az abszolút kritika és a legmélyebb lélek (*Kecskeméti*).

A tudományos cikkek közül aktuálisánál fogva számot tarthat ma, az egyenjogúsítás visszafejlesztése napjaiban *Bernstein*: »A zsidó kérdés 1848 előtt és *Csetényi*: »A negyvenes évek liberális sajtója és a zsidókérdés« c. cikke. Mélyen szántó »A felvilágosodás német-zsidó írói a harmincas évek magyar irodalmában« c. tanulmány; ez azt a barátságos, megértő magatartást tárja elénk a zsidósággal szemben, melyet immár csak irodalomtörténeti kuriózumként kell utódainkkal ismertetni. Érdekes minuciózításokat ismertet *Groszmann* Zs. közleménye a pesti zsidóság népmozgalmáról.

II.

A *Mahler* Ede Emlékkönyvet a jubileumi bizottság nevében *Wertheimer* Adolf, *Somogyi* József és *Löwinger* Sámuel szerkesztették. Ugy az ünnepezt méltatásában, mint a tudományos cikkek megírásában nem zsidó tudományos előkelőségek is foglalnak helyet, amit a jubilaris világi pozíciója, egyetemi tanársága és akadémiai tagsága természetessé, de zsidó volta a mai időkben mégis figyelemre méltóvá tesz. Az írói gárda élén *Balogh* Jenő, az Akadémia titkára, volt igazságügy-miniszter szerepel. A tudományos cikkek első sorozata ókeleti világképünket gazdagítja egyes érdekes újabb felfedezések ismertetésével, másik sorozata zsidó tudományos vonatkozású.

Tisztán bibliai tárgyú cikket nem tartalmaz. Bibliai-talmudi tárgyú *Marmorstein* tanulmánya egyiptomi-babilóniai folklóre a bibliában és talmudban. Talmudi legendákat dolgoz fel *Patai Rafael* mélyreható tanulmánya a tengerszemléletről, mely az ő nagyobb-szerű művének (Hamajim) egyik kiegészítő része. Filológiai irodalmunkat gazdagítja *Scheiber* Sándor dolgozata: a nyelv eredetének zsidó irodalmi tárgyalása. Talmudi-egiptológiai vonatkozásuak *Krausz* Sámuel és *Heller* Bernát cikkei. A rabbinikus irodalom körébe vág *Guttmann* Mihály: Maimuni és a jus talionis és *Hahn* István: a Minim könyveiről szóló dolgozata. Magyar-zsidó történeti tanulmány: *Büchler* Sándor különnyomatban is megjelent dolgozata: Szerencsés Imre származása. A népművészet körébe vág *Kohlbach* Bertalan cikke: »A Magyar Nemzeti Múzeum« beszámim tartói. Külön, héber nyelven írott részben szerepel: *Klein* Sámuel a bibliai jelzőkről és jellegző elnevezésekről szóló, valamint *Löwinger* Sámuelnek »Misle sualim« folklorisztikus irodalmi dolgozata.

Dr. Fényes Mór.

Dr. Madarász István: A vallásváltoztatás magyar közjogi szempontból.

Hazai törvényeink a polgárok számára teljes vallásszabadságot biztosítanak. Mindenki szabadon vallhatja azt a vallást, amely lelkiismeretének megfelel. Bizonyos formások betartása mellett bárki meg is változtathatja vallását: eredeti vallásából kiléphet, más bevett vagy törvényesen elismert vallásra térhet, avagy vallásfelekezeten kívül maradhat. Az 1868. évi LIII. t.-c., — amelynek rendelkezései az 1895. évi XLIII. t.-c. folytán a zsidó vallásra is kiterjednek — szabályozza a vallásváltoztatás formáit, míg a gyermekek vallásáról az 1894. évi XXXII. t.-c. rendelkezik.

Miként minden törvény körül, úgy a vallásváltoztatás formáit magában foglaló törvény körül is évek folyamán számos törvényt magyarázó minisz-

teri rendelet valamint konkrét esetekben hozott határozat látott napvilágot, amelyek együttesen alkotják az élő joggyakorlatot. Nagy szolgálatot tett minden vallásfelekezeti lelkeskedő papságnak dr. *Madarász* István pápai prelátus, kultuszminisztériumi osztályfőnök, amidőn hosszas kutatás és gyűjtés után »*A vallásváltoztatás magyar közjogi szempontból*« című könyvében a minisztérium gazdag irattárából feltárja és hozzáférhetővé teszi az e tárgykörbe tartozó anyagot.

A rövidre fogott, 121 oldalra terjedő könyv, minden felekezetiességtől mentes tárgyilagossággal 11 fejezetben ismerteti a vallásváltoztatásra vonatkozó összes szükséges közjogi tudnivalókat. Magyarozza a bevett és elismert vallások közjogi jellegét, szövegek között a vallásváltoztatás alakulásairól, a felekezeten kívülséggel összefüggő kérdésekről, a külföldön élő magyar honosok és hazánkban élő külföldi állampolgárok vallásváltoztatásáról, a gyermekek vallásáról és ezek vallásváltoztatásáról, végül a vitás esetekben használható jogorvoslatról.

Az értékes és mindvégig megbízható kézikönyvében mégis egy téves beállítást vélünk látni. Azt állítja a szerző, hogy az u. n. tanácsköztársaság idején azok, akik vallásukat meg akarták változtatni, *nem tehetek* eleget az 1868: LIII. és 1894: XXXII. t.-c. előírásainak (98. lap). Ezzel szemben áll az a tény, hogy csak egymagában a pesti rabbiságnál 1919. évi április-júliusi hónapokban közel 900 egyén jelentkezett a zsidó vallásból való kilépésre és több mint 60 egyén lépett be, illetőleg vissza a zsidó vallásba, mindkét idézett törvény összes előírásainak betartásával. Való azonban az, hogy abban az időben a zsidó vallásból kilépők közül sokan *mellőzték* a kilépés törvényes alakításait, amint az a szerző által is közölt miniszteri rendeletből kitűnik.

Hol jelentkezzék a kilépő, ha a hitközségnek sem rabbi, sem rabbi-helyettesi állása nincs betöltve? Köny-

vünk (21. lap) azt mondja, hogy ilyen esetben a legközelebbi anyakönyvvezető rabbinál kell jelentkezni. Sajnos nem említi az erre vonatkozó forrást. Érzésünk szerint helyesebb az amint egy miniszteri rendelet mond (22. lap), hogy ha a lelkészi állás sem rendes, sem helyettes lelkész által betöltve nincs, minden egyes konkrét esetben a kultuszminiszter dönti el, hogy melyik lelkész illetékes.

A nagy haszonnal forgatható kézi könyv, amelyről egyházi főhatósága megállapítja, hogy »Nihil obstat« és meg is adja reá az »Imprimatur« engedélyt, Budapesten 1938-ban jelent meg a szerző kiadásában.

Dr. Groszmann Zsigmond.

Dr. Kallós Zsigmond: Zsidó hitűek a honszerző magyarok között.

A magyar honfoglalási kor történetének van egy még el nem döntött vitás pontja. Abból a tényből, hogy a magyar őshazával szomszédos *kazár* népnek egy töredéke a zsidó hitre tért és hogy továbbá ezen török-tatár népnek egyik törzse, a *kabar* a honfoglaló magyarokhoz csatlakozott, a történetbuvárok egy része arra következtet, hogy a honfoglalás munkájában zsidóhitű harcosok is résztvettek. A történészek egy másik része ezt tagadásba veszi és azt vitatja, hogy a magyarokhoz csatlakozott kabaroknak legfeljebb, ha egy elenyészően kis része, de úgy lehet, hogy egyetlen egy tagja sem tartozott azok közé, akik felvették a zsidó vallást.

A történészek vitájába most beleszól a nyelvész. Dr. Kallós Zsigmond tanár, a magyar helynevek jelentőségének megfejtése alapján nagyobb munkát készül írni a magyar honfoglalás történetéről. Helynévkutatásai során úgy látja, hogy azoknak a történészeknek oldalán van az igazság, akik zsidó hitű honfoglalókról beszélnek. Ezen tudományos meglátását »Zsidó hitűek a honszerző magyarok között« című füzetben adta ki. (Budapest, 1938. Szerző kiadása.) A magyar ősh-

telepedésű helynevek egész tömegét az egykori óbajor fordítások útján magyarázza és úgy véli, hogy valamennyi helynév vallási eredetű. E nevek megfejtése során arra az eredményre jut, hogy a zsidó hitet felvett és a honfoglaló magyarokhoz csatlakozott törzsnek *uz* volt tulajdonképi neve és hogy a legharcosabb *uzoknál*, annak *Kál* ágában volt a zsidóság leginkább elterjedve. Ezen Kál törzsből származó kalóz (Kál *uz*) féle helynév összetevőit megtaláljuk a magyar kalóz, *kalauz*, *kelevéz* szavakban. A magyar és *uz* népek honszerző testvéri kapcsolatának emlékét őrzi szerző szerint a Csaba monda hun ősenek Bendeguz (vendég *uz*) neve is. A zsidózó *uz* töredékek honalapító nyomait látja szerző a Zsid, Zsedény és Szakállas féle helynevekben, melyeknek térképét is közli.

A történeti vita »zsidó pártja« értékes segélcsoportot nyert dr. Kallós tanulmányában, amelyet már annál is inkább érdemes elterjeszteni, hogy az önzetlenül dolgozó tudósnak mód adassék tanulmányát népszerűbb formában is kiadni.

Dr. Groszmann Zsigmond.

Az IMIT ünnepe.

Valamennyiünkhöz, kik az Izraelita Magyar Irodalmi Tarsulat tagjai vagyunk, nem régiben nagy csomagokkal állított be a postás. Hozta a gyors egymásutánban a magyar zsidó oklevéltár II. és III. kötetét és előtte már az ezidei évkönyvet. Keretünk felette szűk, hogy a társulat nagyérdemű elnökének, Wertheimer Adolfnak hivatott kiválóságát teljességében méltassa, hogy az oklevéltár szerkesztőjének, Frisch Ármint utódjának, Mandl Bernátnak kiadói kvalitásait jellemezze, nem kevésbé, hogy a Bánóczi József szellemében szerkesztő Szemere Samunak érdemeit kiemelje és körvonalazza. Ezért recensio és méltatás helyett sorszámi ünnepet ülünk e hasábon. Mindazok számára és bizonyára sokan vannak ilyenek, akik nem vették

észre, hogy az ezidei évkönyv a társulat 60. kiadványa, közöljük, ezt a bibliográfiai csevegést, amely nemcsak könyvészeti ismétlésül szolgál, hanem hálás elismerésül a nagy érdemeknek, holtak és élők irányában egyaránt. Ha már nem találjuk indokolatlannak és túlzó szerénység folytán az évkönyv egyik hátsó oldalán a 60 kiadvány felsorolását, rövid pótlékképpen álljon itt helyette. Az 1895-ben megindult évkönyvsorozat 1918-ig megszakítás nélkül tart (1—24), majd 1929-ben megindul, egészen a máig (25—34). És amit első helyen kellett volna megemlíteni, a négykötetes biblia (35—38), majd a kétkötéses ifjúsági biblia (39—40), Kecskeméti kétkötetes irodalomtörténete (41—42), kétkötetes politikai története (43—44), Patai kétkötetes Héber Költőkje (45—46), a

háromkötetes okmánytár (47—49), Krausz Talmudi Életszabálya-a (50), Venetianer: Szervezettörténet (51), Pollák: Tompája (52) és Soproni Történet (53), a Szombati Imádságoskönyv (54), Filó Követjárása (55), Welles Raschi életjárása (56), Büchler: Budapesti Története (57), Guttman: Békéje (58), Berstein: Szabadságharca (59), Fényes: Szentfása (60), Lenkei: Isten tábora (61) és Mészáros: Negy Fia (62).

Ha tekintetbe vesszük, hogy a legtöbb zsidó lexikális munka befejezetlen és a sorozatos zsidó könyvkiadványok széles e világon alig haladták meg még a 100-at, az IMIT 62-je óriási teljesítmény, aminek érdemei és értékét az okmánytár megjelenése alkalmából felette jólesik itt leszögezni.

Dr. Friedman Dénes.

E G Y E S Ű L E T I É L E T

»A vallási tanítás erősítse meg a lelkeket!«

Az ORE elnöksége bizalommal fordul a főtisztelendő kartárs urakhoz és szeretettel kéri őket, hogy most, midőn a hivek honfiúi örömébe fájdalom és aggodalom vegyül és tartja izgalomban a lelkeket, vallási tanításaikban és istentiszteleti szentbeszédeikben, szent hivatásukhoz híven és méltó módon vigasztalják, nyugtassák meg és bátorítsák a híveket, hogy szent hitükhöz törhetetlenül ragaszkodva, vallásos étellel és nemes magatartással, honszeretetük melegségével, a lélek alázatosságával, egymást erősítő hittestvéri hűséggel és áldozatkészséggel tegyenek tanúságot arról, hogy megpróbáltatások között is megőrzik Istenbe vetett bizodalmaikat és reménységüket, hogy megpróbáltatások között is méltók maradnak polgártársaik megbecsülésére és méltók maradnak a magasban űrködő égi kegyelem gondviselő mennyei olíalmára. A vallási tanítás erősítse meg a lelkeket, hogy csüggedetlenül tudjanak szembenézni a megnehezült életfeladatokkal és a gondterhes időkben lelki emelkedettséget találjanak a vallásos élet benső-égében. Midőn mélyen tisztelt Kartársak ezt a szent küldetést teljesítik, megvagyunk győződve, hogy enyhületet visznek belé hiveik lelki életébe és a Mindenható Isten, akinek igéjét hirdetik, áldást ad működésükre és meghallgatja forró imádságaikat, amelyekkel szenvedő hittestvéreikért az égi irgalomhoz fohászkodnak.

Testvéri szeretet áldásával

Budapest.

Dr. Hevesi Simon.

AZ ORE TAGJAI:

- Dr. Adler Ignác, Gyula
 Dr. Adler Vilmos, Hatvan
 Dr. Bande Zoltán, Kispest
 Bender Adolf, Zalaötvő
 Dr. Beneschovsky Imre, Budapest,
 XI., Fehérvári-út 24.
 Dr. Berend Béla, Szigetvár
 Dr. Berend József, Szentes
 Dr. Berg József, Aszód
 Dr. Berkovics József, Budapest, V.,
 Csáky-utca 9.
 Dr. Bernát Miklós, Budapest, VII.,
 Damjanich-u. 42.
 Dr. Bernstein Béla, Nyiregyháza
 Dr. Birnfeld Sámuel, Szolnok
 Dr. Boros István, Székesfehérvár
 Dr. Borsodi József, Kecskemét
 Dr. Braun Salamon, Budapest, VIII.,
 Népszínház-utca 27.
 Breuer Soma, Nagykáta
 Büchler Gyula, Hódmezővásárhely
 Büchler Márton, Orosháza
 Dr. Büchler Sándor, Keszthely
 Büchler Zsigmond, Albertirsa
 Dr. Deckner Gábor, Budapest
 Dr. Deutsch Gábor, Devecser
 Dr. Durschlag István, Battonya
 Dr. Durchschlag Nándor, Budapest,
 VI., Aréna-út 55.
 Dr. Eckstein, Kassa
 Dr. Eckstein Miklós, Budapest
 Dr. Eisenberg Béla, Budapest
 Eisenberger Géza, Gödöllő
 Dr. Ellenbogen Ignác, Sümeg
 Dr. Enten Manó, Kassa
 Dr. Farkas József, Budapest, IX.,
 Tompa-u. 9.
 Dr. Fábián Tibor, Siófok
 Feigl L. H. Gyöngyös
 Dr. Fényes Mór, Budapest, VI., Iza-
 bella-utca 65.
 Dr. Fisch Henrik, Kápolnásnyék
 Dr. Fisch Adolf, Budapest, VI.,
 Ó-utca 6.
 Dr. Flesch Ármin, Mohács
 Dr. Frenkel Bernát, Budapest, XIV.,
 Szabó József-utca 14.
 Dr. Frenkel Ernő, Bicske
 Dr. Frenkel Jenő, Szeged
 Dr. Friedman Dénes, Ujpest
 Dr. Friedmann Gyula, Budapest, IX.,
 Üllői-út 11.
 Dr. Friedmann Hillél, Dombóvár
 Friedmann Vilmos, Nyiregyháza
 Dr. Frisch Ármin, Budapest, Lipót-
 városi park 32.
 Dr. Goldberger Izidor, Tata
 Grosz Dávid, Nagykőrös
 Grosz Farkas, Siófok
 Dr. Groszmann Zsigmond, Budapest,
 VI., Teréz-körút 4.
 Dr. Grün Albert, Ercsi
 Dr. Guttmann Henrik, Budapest, VII.,
 Rökk Szilárd-utca 26.
 Dr. Guttmann Mihály, Budapest, VII.,
 Rökk Szilárd-utca 26.
 Dr. Güncler Péter, Pestszentlőrinc
 Dr. Hahn István, Budapest, VI.,
 Ó-utca 6.
 Dr. Halperth Salamon, Tapolca
 Dr. Havas Manó, Budapest, VI.,
 Kmetty-u. 17.
 Dr. Herczog Manó, Kaposvár
 Dr. Herskovics Mózes, Somogyuszil
 Dr. Heves Kornél, Szolnok
 Dr. Hevesi Ferenc, Budapest, V.,
 Hollán-u. 5.
 Dr. Hevesi Simon, Budapest, V.,
 Vilmos császár-út 5.
 Dr. Hirschler Ignác, Budapest, VIII.,
 Népszínház-u. 20.
 Dr. Hirschler Pál, Székesfehérvár
 Hirtenstein Adolf, Zalaszentgrót
 Dr. Hoffer Ármin, Budapest, V.,
 Személynök-utca 9.
 Dr. Horovicz József, Szombathely
 Dr. Horváth Dezső, Budapest, VI.,
 Aradi-út 31.
 Dr. Jakab Jenő, Gyöngyös
 Dr. Junger Mózes, Zalaegerszeg
 Dr. Katona József, Budapest, VII.,
 Síp-u. 12.
 Dr. Kalmár György, Csongrád
 Dr. Kandel Sámuel, Budapest, XIV.,
 Stefánia-út 16.
 Dr. Kálmán Ödön, Kőbánya, Cser-
 kész-u. 7.
 Dr. Kecskeméti Ármin, Makó
 Dr. Kiss Arnold, Bpest, II., Fő-u. 12.
 Dr. Klein Andor, Abony
 Dr. Klein Ábrahám, Budapest, VII.,
 Dembinszky-u. 48.
 Dr. Klein Ernő, Érsekújvár

Dr. Klein József, Baja
 Dr. Kohn Zoltán, Budapest, VII.,
 Síp-u. 12.
 Dr. Kósa Márton, Budapest, VI.,
 Rózsa-u. 16.
 Dr. König Pál, Budapest
 Dr. Krausz Ignác, Körmend
 Dr. Krémer Móric, Pécs
 Dr. Kriszhaber Béla, Pestszent-
 erzsébet
 Dr. Kún Lajos, Veszprém
 Dr. Láczer Dénes, Budapest,
 Jávorka-u. 17.
 Dr. Lányi György, Budapest, VI.,
 Nagymező-u. 48.
 Dr. László István, Nagykanizsa
 Dr. Lemberger Ábrahám, Nyirbátor
 Dr. Lichtmann Mór, Újpest
 Dr. Liebermann Manó, Budapest,
 VIII., Orczy-út 38.
 Dr. Links Izák, Kőszeg
 Dr. Löw Immanuel, Szeged
 Dr. Löwenheim Miksa, Vác
 Dr. Löwinger Sámuel, Budapest,
 VIII., Röck Szilárd-u. 26.
 Dr. Löwy Adolf, Marcali
 Löw Jeromos, Ádánd
 Dr. Mandel Sámuel, Budapest, VII.,
 Aréna-út 55.
 Dr. Mandel Miklós, Budapest, VII.,
 Bethlen-tér 2.
 Dr. Márton Benő, Budapest, VIII.,
 József-u. 26.
 Dr. Molnár Ernő, Budapest, XIV.,
 Ajtósi Dürer-sor 2.
 Dr. Molnár István, Pestszenterzsébet
 Dr. Náthán Sándor, Budapest
 Dr. Náthán főrabbi, Léva
 Dr. Neumann József, Ó-Buda, III.,
 Zichy-u. 9.
 Dr. Pfeiffer Izák, Monor
 Dr. Pollák Miksa, Sopron
 Dr. Rác Zoltán, Eger
 Dr. Reich Béla, Jászberény
 Dr. Resofszky Arthur, Losonc
 Dr. Richtmann Mózes, Budapest,
 VIII., Röck Szilárd-u. 26.
 Dr. Rosenblum Manó, Budapest,
 VIII., Gólya-u. 43.
 Dr. Rosenfeld Jenő, Budapest, V.,
 Szent István-körút 9.
 Dr. Rosenzweig Jenő, Békés
 Dr. Róth Emil, Győr

Róth Sámuel, Sátoraljaújhely
 Dr. Rubinstein Mátyás, Szekszárd
 Dr. Salgó László, Budapest, VII.,
 Wesselényi-u. 24.
 Dr. Schächter László, Budapest
 Dr. Scheiber Lajos, Budapest, VIII.,
 Kún-u. 12.
 Dr. Scheiber Sándor, Budapest, VIII.,
 Kún-u. 12.
 Dr. Scher Tibor, Budapest
 Dr. Schmelcer Izák, Budapest, VII.,
 Peterdy-u. 44.
 Dr. Schulcz Fülöp, Mezőtúr
 Schwalb Mór, Kalocsa
 Schwarcz Lajos, Bonyhád
 Dr. Schwarz Benjámín, Budapest
 VII., Aréna-út 11.
 Dr. Schwarz Jakab, Budapest, VII.,
 Wesselényi-u. 76.
 Dr. Schwarz Mór, Budapest, VII.,
 Damjanich-u. 49.
 Dr. Sebestyén József, Budapest, VI.,
 Andrássy-út 32.
 Dr. Silberfeld Jakab, Békéscsaba
 Dr. Silberstein Adolf, Hódmező-
 vásárhely
 Dr. Spiegel Armin, Esztergom
 Dr. Szrujlovics Ernő, Nyiregyháza
 Dr. Takács Pál, Budapest, VII.,
 Király-u. 92.
 Dr. Tennen Béla, Borosjenő
 Dr. Vidor Pál, Budapest, III., Zsig-
 mond király-útja 49.
 Dr. Waldmann Ernő, Komárom
 Dr. Wallenstein Zoltán, Pécs
 Dr. Wassermann Jenő, Újpest,
 Beniczky-u. 7.
 Dr. Wax Aladár, Nyiregyháza
 Dr. Weisz Lajos, Mór
 Dr. Weisz Pál, Debrecen
 Dr. Weisz Sámuel, Budapest, V.,
 Kresz Géza-u. 15.
 Dr. Winkler Ernő, Nagykanizsa
 Dr. Wolf József, Budapest, VI.,
 Teréz-körút 17.

Hitközségek:

Abony
 Baja
 Békéscsaba
 Debrecen
 Győr
 Hódmezővásárhely

Kaposvár
Kecskemét
Nyiregyháza
Pest
Pécs
Szeged
Székesfehérvár
Szolnok
Szombathely
Újpest
Venetiáner Kör, Újpest

Chevra Kadisák:

Aszód
Balatonboglár
Cegléd
Győr
Kaposvár
Nagykőrös
Pécs
Sátoraljaújhely
Szeged
Székesfehérvár
Szolnok
Újpest

A Felvidék visszacsatolása alkalmával valamennyi honi zsinagógában hálaadóistentiszteletet tartottak. Kartársaink mindenütt őszinte lelkiörömmel vázolták a történelmi napoknak az egész nemzet életére kiható fontosságát. Több helyen az ünnepi beszédet kinyomatták is. Így a nyiregyházi stat. quo izr. hitközség kinyomatta dr. Bernstein Béla 1938. okt. 17-én tartott templomi beszédét: »Magyarország igazáért« címmel. Nagyon kérjük azokat a kartársakat, kiknek a Felvidék visszacsatolása alkalmával tartott beszéde nyomtatásba került, azokat az ORE elnökségének beküldeni sziveskedjenek, hogy mi e hit-szónokl. tokat összegyűjtve levéltárunkba elhelyezhessük.

Kérjük lapunk elején lévő, a közgyűlésre vonatkozó »Figyelmeztető« elolvasását!

Az ORE elnöksége a következő meghívót küldte szét:

MEGHIVÓ.

Az Országos Rabbí Egyesület folyó évi december hó 12-ikén, hétfőn délután 5 órakor, a Pesti Izraelita Hitközség Rabbí-ágának hivatali helyiségében (VII., Wesselényi-u. 7.)

Tisztújító közgyűlést tart,

melyre tisztelettel meghívja az ORE elnöksége.

A közgyűlés egyetlen tárgya az alapszabályszerű tisztújítás.

1. A tisztikar áll: az elnökből, 3 alelnökből, a titkárból, 3 jegyzőből, pénztárosból és ellenőrből. (33. §.)

2. A választmány 30 tagból áll, közöttük 10 Budapesten lakó (18. §.)

3. Szakosztályok: vallásügyi, tanügyi, nyugdíjügyi és fegyelmi szakosztályok. Minden szakosztály 10 tagból áll, kik saját kebelükből választanak elnököt, alelnököt és jegyzőt (43, 44-ik §.)

A közgyűlést megelőzőleg dec. 12-én d. u. 4 órakor választmányi ülés lesz, melynek tárgya: a közgyűlés előkészítése, a jelölések megejtése.

Budapest, 1938. október 26-án.

Kollégiális szeretettel:

Dr. Hevesi Simon s. k. elnök.

Dr. Groszmann Zsigmond s. k. ügyvezető alelnök.

Dr. Kálmán Ödön s. k. titkár.

Figyelmeztető: Amennyiben a közgyűlésen nem jelenik meg a tagok egyharmada, a közgyűlést 1938. dec. 26-án d. u. 5 órakor a megjelent tagok számára tekintet nélkül tartjuk meg (alapsz. 12. §.)

A budai hitközség ifjúsági csoportnak Évkönyve dr. Benoschofszky és dr. Vidor kartársak szerkesztésében ez évben is gazdag tartalommal jelent meg.

Felhívjuk kartársaink figyelmét az ORE választmányának egy régebbi álláspontjára, melynek értelmében metszők képesítésénél bizonyos egyöntetűséggel járjunk el s kábbolók kiadásától lehetőleg tartózkodjunk. Addig is, míg a metszők képesítését az országosan megszervezendő rabbibizottság végzi, irányítsuk a kábbolókat az ORE vallásügyi bizottságához, melynek elnöke a rabbiképző szertartástan tanára.

Megfontolásra méltó eszmét vetett fel Links Izák kőszegi kartársunk. Azt javasolja, hogy »magyar nyelven adjunk ki a zsidóság vallásos nézeteiről, a szombat és ünnepnapok megünnepelésének nagy etikai erejéről, a rituálék erkölcs- és népnevelő hatásáról, valamint az ünnepek és szertartások szabályait közlő kisebb füzeteket«. Szerinte »ma nem tudományos, hanem népszerű, hasznos, gyakorlati élettel foglalkozó füzetek szükségesek. Ez uton valóban pidjon nefest végeznénk.«

Beadvánnyal fordult Wolf József kartársunk az ORE vezetőségéhez, melyben »A magyar izrael sürgős teendői«-t válaszolja. A beadvány főbb pontjai:

1. A katolikus és protestáns napok mintájára meg kellene szervezni a zsidó egyesületek »nagy hetét«. OMIKE, IMIT, ORE, Községkerületi Elnökök, patronázs, MIKÉFE, MINOSz stb. tartsák egy és ugyanazon időben szokásos gyülekezésüket és összejövetelüket. Ezekkel kapcsolatban lehetne tartani például zsidó egyház és kultúrtörténet kiállítását, zsidó intézmények, történeti jelentőségű emlékek, temetők

stb. látogatását. Ezeken az üléseken elsőrangú szónokoknak, kiváló közérdekű férfiaknak kellene beszélniök zsidó család és gyermekvédelemről, vallásos nevelésről, zsidó társadalmi és szociális problémákról, de mindennek felett a zsidóság hivatásáról.

2. Gondoskodjanak az országos jellegű szervezetek és egyesületek egy olyan irodalmi és művelődéstörténeti műről, amely a magyar zsidóság történetével foglalkozik 1867-től napjainkig.

3. Gondoskodják a magyar zsidóság vezetősége egy magyar zsidó akadémia megalapításáról. Ennek az akadémianak lehetne művészeti osztálya is, amelybe felveendők volnának a most alakuló különböző kamarákból kirekesztett zsidó színészek, filmművészek, ujságírók, rendezők stb.

4. Gondoskodjanak a különböző irodalmi és tudományos egyesületek vezetőségei egy, az ifjúságnak és a nagyközönségnek szánt olvasókönyvről, amely első sorban a magyar zsidóság nagyjairól és a magyar zsidók vallásos és kulturális életéről szól. Alkalmos volna erre a célra például a negyven évfolyamot kitevő IMIT Évkönyv, akár a több mint huszonöt évfolyamot kitevő Mult és Jövő cikkeiből összeállított gyűjtemény.

Tagdíjfizetések.

Frenkel Bernát Budapest, Grosz Nagykörös, Grosz Farkas Siófok, Hirtenstein Adolf Zalaszentgrót, Kecskeméti Ármán Makó, Kun Lajos Veszprém, Lichtmann Mór Ujpest, Nyiregyházi Izr. Hitközség, Róth Emil Győr, Schwalb Mór Kalocsa, Szombathelyi Izr. Hitközség, Székesfehérvári Izr. Hitközség, Veszprémi Izr. Hitközség.